

ISSN 1302-3519

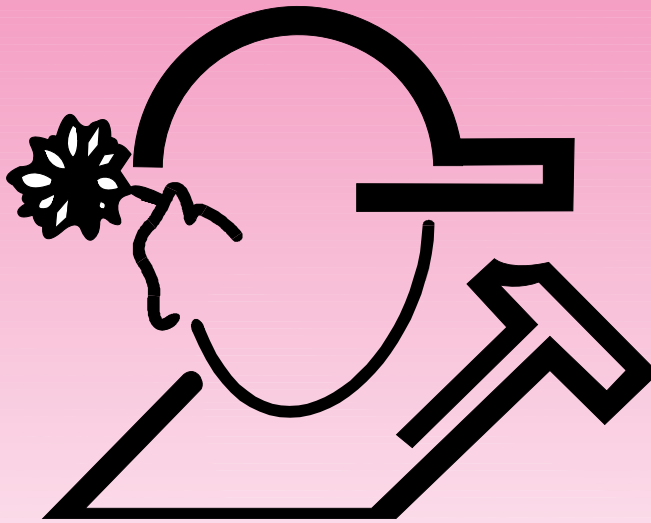
# ÇALIŞMA ORTAMI

İki Ayda Bir Çıkar / Sayı: 90

Ocak - Şubat 2007

**İŞÇİ SAĞLIĞI**  
**İŞ GÜVENLİĞİ**  
**ERGONOMİ**  
**İŞ HİJYENİ**  
**ÇEVRE**  
**TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ**  
**ÇOCUK EMEĞİ**  
**KADIN**  
**SOSYAL POLİTİKA**  
**NÜFUS**  
**SOSYAL HEKİMLİK**

- Yaralı Küçük Kalpler
- Küreselleşme Sergisinden Bir Tablo: TAYLAND
  - Asbest Yasağı ve Türkiye
  - Ah O Merdivenler
  - Modernizmin Diğer Yüzü
- Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Programları ve Emek Denetimi: Singapur Deneyimi
  - Bilgisayar Birimlerinde Kadının Yeri
  - Kaçakların Bitmeyen Dramı
- Sosyal Güvenlik Sistemine Katkı Sorunu: Merkez ve Doğu
  - Avrupa Ülkelerinden İzlenimler (Araştırma Tanıtımı) Stockholm'un Altın Duvarı
  - Küreselleşme Sergisinden Tablolar
  - Resim ve El Emeği Sergileri
- Nüfus Çalışmalarında Gözardı Edilen Yerel Unsurlar
  - İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım Kaldırılmış Bir Yükün Altından Desteklenmesi



*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu" nuzu  
Ödemek İster misiniz?*

*14. yıl*

[www.fisek.org.tr](http://www.fisek.org.tr)

## Yaralı Küçük Kalpler

Derleyen: **Yasemin ALPAN\***

**B**ir yetişkinin çocuğa aşılması gereken belki de en önemli duygulardan biri sevgi. Kendini, ailesini, tüm insanları ve dünyayı sevmek; insanlara hoşgörü ve anlayışla yaklaşabilmek, adil olmak, ahlaklı ve onurlu yaşamak. Yetişkinlerin çocuklara örnek olarak öğretilmeleri, benimsetmeleri gereken insan olabilmeleri gerekleri. Oysaki yetişkinlerin çocuklara model oldukları davranış kalıpları ve hissettirdikleri duygular o kadar başka ki. Hoşgörü ve anlayışın zerre kadar bulunmadığı, adil olmayan, çoğu zaman ahlak ve onurun ayaklar altına alındığı görüntülere; tanık bile olmalarını istemezken çocuklar bu yaşantıların bir parçası haline getirilebiliyor. Tüm bu olumsuz yaşantıların çocuklar üzerinde açtığı yaraları sarmaksa bazen yıllar sürüyor, bazen de bir ömre mal olabiliyor.

Birleşmiş Milletler, Kolombiya'da 14 bin çocuğun yasa dışı silahlı gruplara katıldığını tahmin etmektedir. Kolombiya Aile Refahı Enstitüsü'nün (Colombia Institute for Family Wellbeing-ICBF) açıkladığı verilere göre, 16.11.1999-30.04.2006 tarihleri arasında terhis edilen ve yeniden bütünleştirme programlarına katılan çocukların sayısı 2864'dür<sup>(1)</sup>.

Irak'ta yerel sivil toplum örgütleri (STK) tarafından verilen bilgiye göre, pek çok çocuk orduya alınmaya devam etmektedir. Irak Yardım Derneği (The Iraq Aid Association-IAA), Bağdat'ta var olan şiddetin sonucu psikolojik travma yaşayan çocuklarla çalışmaktadır. STK'lar tarafından verilen bilgiye göre, en az 15 çocuk psikolojik problemleri nedeniyle tedavi görmektedirler<sup>(2)</sup>.

Kongo'da hükümet, çocuk askerlerin serbest bırakılması ve sivil yaşamla bütünleştirilmesi, için ülke genelinde bir program başlatmasından bu yana iki yıldan uzun bir süre geçmesine karşın, yaklaşık 11 bin çocuk, hala silahlı çatışma gruplarındadır. Yayınlanan yeni bir rapora göre, Kongo'da ülkenin silahsızlandırılması ve desteğe gereksinim duyan çocukların gereksinimlerinin karşılanması konularında başarısız olunmuştur<sup>(3)</sup>.

Unicef, gençlerin HIV ve AIDS'e yakalanmalarını önlemek, iyi yaşam seçeneklerine yönelmelerini güçlendirmek amacıyla web sitelerinin "Voices of Youth" (Gençliğin Sesi) bölümünde "Sen ne yapardın?" adlı bir oyun başlatmıştır. Oyunu oynayan gençlerin HIV/AIDS hakkında bilinçlenmeleri ve doğru karar vermelerini sağlamak hedeflenmektedir<sup>(4)</sup>.

Afrika Komisyonu'nun (African Commission) insan ve kişi hakları üzerine 40. oturumu 15-29 Kasım 2006'da Gambia, Banjul'da yapılmıştır. Afrika Komisyonu'nun insan ve kişi haklarının korunmasını garanti altına alma ve destekleme gibi fonksiyonları vardır. 40. oturumda komisyon, Zambia, Uganda ve Nikaragua'ya ait raporları incelemiştir<sup>(5)</sup>.

Sosyal Çalışmalar Enstitüsü (The Institute of Social Studies-ISS), çocuk ve gençleri ilgilendiren konulara

yönelik ulusal ve yerel kuruluşlarda yer alan uzman kişileri hedeflediği "Çocuklar, Gençlik ve Gelişim" isimli bir eğitim programı başlatmıştır<sup>(6)</sup>.

Nikaragua'da ulusal meclis, annenin yaşam riski taşıdığı koşullar da dahil olmak üzere kürtajın yasaklanmasını onaylamıştır. Kürtaj olayında yer alan doktor ve kadınların altı yıla kadar hapis cezası alınmalarını onaylayan yasa, başkentte yüz binlerce insan tarafından protesto edilmiştir. Yasanın her yıl tehlikeli hamilelik geçiren yüzlerce kadının ölüm fermanı olduğu ifade edilmektedir<sup>(7)</sup>.

İşkenceye Karşı Dünya Organizasyonu (The World Organization Against Torture-OMCT), çocuk haklarını korumak amacıyla Birleşmiş Milletler mekanizmasını güçlendireceği düşünülen önerilerin tartışılacağı bir organizasyon düzenlemiştir. Organizasyon, Birleşmiş Milletler çocuğa karşı şiddet çalışmasıyla bütünleştirilmiştir<sup>(8)</sup>.

19 Ekim, Çocukları Koruma Kuruluşu (Save The Children) tarafından, şiddet çalışması süresince çocukların katılımını kolaylaştırma gibi etkinlikler dahil olmak üzere ulusal eylem günü olarak planlanmıştır. Etkinlikler, altmışın üzerinde kuruluş tarafından ortaklaşa düzenlenmiştir. Eylem gününün amacı, yerel ve ulusal düzeyde politik sorumluluk oluşturulmasına yardımcı olmaktır. Çocuklar ve hükümet temsilcilerinin toplantıları, şiddet üzerine çocuklar tarafından hazırlanmış rapor ve filmler, müzik ve piyes sunuşları bu etkinlikler arasındadır<sup>(9)</sup>.

11 Ekim 2006'da, New York'ta çocuklara yönelik şiddet üzerine hazırlanan çalışma, Birleşmiş Milletler Genel Meclisi'nin 61. oturumunda başlatılmıştır. On dokuz ülkeden yirminin üstünde genç ve çocuk, New York'a gelerek çalışmada yer almışlardır. Oturum sonunda, şiddet çalışmasına yönelik öneriler, çocuk hakları temel alınarak çözüme ulaştırılacaktır<sup>(10)</sup>.

Irak'ta artan şiddet nedeniyle, okula devam oranı önemli ölçüde düşmüştür. Irak'taki 3.5 milyon öğrencinin sadece % 30'u okula devam etmektedir. Direnişçiler tarafından gelen tehditler, hükümetin 16.500 kamu okulundan yaklaşık 420'sini kapatması için baskı yapmıştır. Geçen yıl 310 öğretmen öldürülmüş, 160'ü yaralanmış, okulların bir çoğu bombalanmıştır<sup>(11)</sup>.

Birleşmiş Milletler'in, Haiti'deki barışı koruma görevlilerinin yaptığı açıklamaya göre; bu ülkedeki adam kaçırmaya, özellikle de çocuk kaçırma olaylarında büyük artış yaşanıyor. Aralık ayı boyunca, 29 okul çocuğunun kaçırıldığı kayıtlanmıştır. Pek çok kaçırılma olayı da kayıt dışıdır. Haiti'de süreklilik gösteren bu sorunla başa çıkabilmek için işlenen suçlardan sorumlu tutulan gangsterlere yönelik operasyonlar sürdürülmektedir<sup>(12)</sup>.

1 Aralık, 1988'de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından AIDS günü olarak ilan edilmiştir. Ne yazık ki, bugün 40 milyon kişi AIDS'le yaşamaktadır. 2005'de 2,8 milyon kişi AIDS'ten ölmüştür. Ölenlerin 400'ü ise çocuktur. Yeni tedavilerin gelişimi ve yerel farkında-

\* Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Vakfı Gönüllüsü

lık kampanyalarına karşın, AIDS salgını hızlanmaktadır. Çocuklar ise salgının başlıca kurbanlarıdır. Çocukları Koruma Kuruluşu(Save The Children) tarafından bildirilen istatistiklere göre, şu an 15 yaş altı 1400 çocuk, AIDS'le ilişkili hastalıklardan ölme riski taşımaktadır; 1800 çocuk HIV virüsü kapmıştır; 15 yaş altı 2,3 milyon çocuk AIDS'le yaşamaktadır. HIV'li çocukların % 90' ının virüsü anneleri yoluyla kapmalarına karşın, bebeklerine HIV virüsü geçmesini önlemek amacıyla hamile annelerin % 10'undan azına sağlık hizmeti sunulmaktadır. AIDS nedeniyle yetim ya da öksüz kalan çocukların % 10'undan azı destek hizmeti almıştır, AIDS'li çocuklar arasında tedavi şansını yakalayan % 5' den azdır<sup>(13)</sup>.

İnternetteki en büyük arama motoru Google, çocuk porno sitelerine girişte Türkiye'nin dünya birincisi olduğunu duyurdu. Amerikan Federal Soruşturma Bürosu (FBI) kendi ülkelerinde merkezi bulunan porno sitelerinden çocuklara ait görüntülerin Türkiye'den yasadışı olarak indirildiğini tespit etti. Bunun üzerine gönderilen yazıyla İstanbul Emniyet Müdürlüğü uyarıldı. Konuyla ilgili olarak görevlendirilen Bilişim Suçları Büro Amirliği ekipleri, teknik çalışma başlattı. Son altı ay içinde çocuk porno sitelerine giren, resim ve görüntü indiren 70 kişi tespit edilerek gözaltına alındı. Yakalananların büyük çoğunluğu iyi eğitilmiş ve kariyer sahibi kişilerdi<sup>(14)</sup>.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 10 ildeki meslek lisesi öğrencilerine, iş yerlerinde karşılaşabilecekleri tehlikelerle ilgili eğitim verecek. Alınan bilgiye göre, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ile imzaladığı protokol doğrultusunda, meslek liseleri ve mesleki eğitim kurumlarındaki öğrencilere yönelik bilinçlendirme çalışması yapacak. İş kazalarına en çok genç yaş gruplarının uğradığı göz önüne alınarak, proje için genç işçi potansiyeli olan mesleki eğitim öğrencileri hedef kitle seçildi. "Hedef Güvenlik Kültürü" projesiyle gençlerin, çalışma yaşamına atılmadan önce bu alandaki tehlikeleri öğrenmesi, güvenli davranış modellerini benimsemesi ve gelecek iş gücünün sağlıklı, güvenli ve üretken olması amaçlanıyor. Projeye ayrıca, genç işçilerin iş ile bağlantılı

veya işin yürütülmesi sırasında ortaya çıkan kaza sonucu yaralanmalarını ve çalışma ortamında bulunan tehlikeleri olabildiğince en aza indirip, önlemek ve bir "güvenlik kültürü" anlayışı oluşturmak hedefleniyor<sup>(15)</sup>.

Dünyada çoğu çocuk 12 milyon kişinin köle olarak yaşadığı açıklandı. İnsan hakları eylemcilerinden oluşan Uluslararası Kölelik Karşıtlığı Örgütü (International Organization Against Slavery) yetkililerinden Sarah Williams, yetişkinlere göre daha savunmasız olan çocukların pornografinin tuzağına düşürüldüğüne, ucuz işçi ya da asker olarak kullanıldığına dikkati çekerek, dünyada 8,4 milyon çocuk köle bulunduğunu belirtti<sup>(16)</sup>.

14 Aralık günü, 1954'den bu yana Dünya Çocuk Günü olarak anılmakta; dünya çocukları arasındaki kardeşliği ve çocukların refahını desteklemeye yönelik aktivitelerle değerlendirilmektedir<sup>(17)</sup>.

14 Aralık Dünya Çocuk Gününde çocuklara verilebilecek en güzel armağan ne olabilirdi? Verilebilecek en güzel armağan bazıları için, ailesiyle güvenli koşullarda insanca yaşama olanağı bulmak, kimileri için ailelerinin yeterli gelire kavuşması ve çalışmak zorunda kalmayıp okula gitme fırsatını yakalayabilmeleri; bazıları içinde kendisine sevgiyle yakanan bir çift el. Savaşın, şiddetin, istismarın ve her tür ayrımcılığın son bulduğu bir dünya ise belkide hepsi için verilebilecek en güzel armağan. Onlara bu armağanları bir anda veremsek de, çocukların mutluluğu adına çaba gösteren insanlar var oldukça gülümseyen çocuklarla dolu daha güzel bir dünya için hiçbir zaman umutsuz olamayız.

#### Kaynaklar :

1. Colombia: Where are the paramilitary children? (News)
2. Iraq: Insurgents using children to fight US-led forces (News)
3. DR CONGO: Around 11.000 children still in armed groups or missing(Publication)
4. HIV and AIDS: Swahili game for HIV prevention (Website)
5. African Commission: Fortieth Session forthcoming (Event)
6. Training: Children, Youth and Development Programme (Event)

7. Nicaragua: National assembly approves bill banning abortions (News)
8. UNITED NATIONS: Strengthening child rights protection at UN level (News)
9. UN VIOLENCE STUDY: World Report on Violence against Children launch (Publication)
10. General Assembly Debate: Presentation of the Study to the 3rd Committee (News)
11. IRAQ: School attendance rates drop drastically (News)
12. HAITI: Recent wave of kidnappings sparks alarm from UN peacekeeping mission (News)
13. World AIDS Day 2006:2.3 million children live with HIV and AIDS
14. [www.icc.org.tr/documents/news-tr/ekim06.pdf](http://www.icc.org.tr/documents/news-tr/ekim06.pdf)
15. [www.icc.org.tr/documents/news-tr/ekim06.pdf](http://www.icc.org.tr/documents/news-tr/ekim06.pdf)
16. [www.icc.org.tr/documents/news-tr/ekim06.pdf](http://www.icc.org.tr/documents/news-tr/ekim06.pdf)
17. Universal Children's Day 2006: News, statements and events (News).



Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı  
4. Çalışan Çocuklar Fotoğraf Yarışması Arşivi'nden, 2006



# Küreselleşme Sergisinden Bir Tablo: TAYLAND

Onur SUNAL\*

*İnce belli, güzel, tenleri güneşte kararmış kızlar. Onlar beyaz adamlara kendilerini adamaya aşıklar. Onlar sevişme sanatının doğal ustaları; biz Avrupa'lıların hiç bilmediği bir sanatın..... (Life Travel, İsviçre)*

*Seks dünyasının birçok kızı, ülkenin yoksul kuzeydoğu bölgesinden ve Bangkok'un kenar mahellerinden geliyorlar. Güzelce bir kızın yoksul ailesi için bu işlere girmesi bir gelenek Tayland'da..... Burada bir kız satın almanın, bir paket sigara almaktan farkı olmadığını siz de hissedeceksiniz.... Gerçek Tayland sıcaklığını sunacak küçük köleler. (Kanita Kamha Seyahat, Hollanda)*

Tayland yıllardır dünya'ya demokrasi, insan hakları ve özgürlük konusunda ders veren Batılı ülkelerin erkekleri için bir rüya ülke haline gelmiştir. Pekçok turizm şirketi yukarıdaki gibi reklamlar yapmak yoluyla milyonlarca zengin batılı turisti Tayland'a götürmeyi başarmıştır. Eskiden sadece kendi ülkelerinde yaşayan fakir kızları sömürbilenler artık gelişen teknoloji sayesinde uçaklara binerek kısa bir süre içerisinde dünyanın öbür ucunda yaşayan çocuk yaştaki kızların hayatlarını karartabilmektedirler. Küreselleşme işte budur.

Dışarıdan bakıldığı zaman sanki çok büyük değilmiş gibi görünen bir sektör olduğu düşünülmektedir. Oysa 20 tane genç kızın çalıştığı bir genelev'in aylık karının 100,000 \$ olduğu bilinmektedir. Yani yıllık 1,200,000 \$ sadece 20 kızın çalıştığı bir genelev patronunun elde ettiği karıdır. Kızlar ailelerinden bir televizyon parasına satın alınmaktadır ve geneleve satılmaktadırlar. Genelevler de onları sürekli borçlandırmak yoluyla bedavaya çalıştırmaktadırlar. Herbir kız ortalama günde 10 kişi ile birlikte olmaktadır. Bu 1 yılda yaklaşık 3,000 erkekle birlikte olmak anlamına gelmektedir. 14-16 arasında yaşları değişen kızlar 2-3 yıl içerisinde ya hastalanarak ölmektedirler ya da hayatlarının sonunda kadar üzerlerinden etkisi giderilemeyecek ruhsal ve bedensel sorunlarla yaşamaya mahkum olmaktadır. Bu milyarlarca dolarlık bir büyük ticarettir. Bu büyük para da sonunda yine küresel efendilere hizmet etmek üzere dünyanın önemli finans merkezlerinde toplanmaktadır.

Küreselleşmenin temel kuralları Tayland'da da hemen kendini gösterivermiştir. Tayland'da seks turizmi ile ülkeye giren paranın giderek artması bir taraftan da halkın görece olarak zenginleşmesine yol açmıştır. Bu Tayland'lı erkeklerin de sudan ucuz olan çocuk yaştaki kızları satın almak konusundaki iştahlarını kabartmıştır. Yani yerel halk da suça ortak olmaya başlamıştır. Küreselleşme sürecinde aşamalara teker teker bakmak gerekmektedir.

Önce bir ülkede var olan ve sömürülmesi daha doğrusu ucuz dünyaya ve o ülkede yaşayan insanlara peşkeş çekilmesi mümkün olan bir doğal kaynak bulunmuştur: Erkeklerin rüyalarını süsleyen (ki bu rüyalarda gerçek değil reklamlar, filmler, dergiler, magazinler yoluyla empoze edilmiş rüyalar) ve cinsellik konusunda düşünülebilecek en uçtaki herşeyi yapmaya hazır köle genç kızlar.

Daha sonra bu kızlara olan talebi arttırabilmek için reklamlarının yapılması gereklidir ki bu işin en kolay kısmıdır çünkü Tayland'da herşeyi yapmaya hazır güzel kızların

bedavaya satıldığı haberi kulaktan kulağa roket hızıyla yayılmaya başlamıştır. Buraya iş adamları, seks turistleri dadanmaya başlayınca zaten pazar yaratmak çok kolay olmuştur. Yani ucuz temin edilebilecek bir kaynak keşfedildi mi onun dünyaya satılabilmesi için gereken talep hemen yaratılır. Bu küreselleşme jargonunda piyasaların dünyayla entegre hale gelmesidir. Asla sömürü falan değildir. Fakir ve doğulu olan bir ülkeye batılı, yardımsever, hayırsever ve ticaret şinas dostları kalksın diye yardım etmektedir.

Artık iş istenen şablona oturmuştur. Geriye kızların bulunması ve köleleştirilmesi ve bir de yaratılan ticaretten yerellerin de nemalandırılması kalmıştır ki herkes memnun edilmiş olsun. Zaten bu süreç aynen öyle gelişmiştir. Önce fakirlik içinde yaşayan ve güzel kızları olan aileler bulunmuştur. Tayland'ın kuzeyi zaten böyle aileler ile doludur. Bu aileler ne acıdır ki lüks ve rahat yaşamın birer simgeleri haline getirilen ve dünyanın en ücra köşesinde yaşayan insanlar için bile bir büyük hayal olan medeniyetin timsali elektronik ev aletleri karşılığında kızlarını satmaktadırlar. Yani çoğu zaman para karşılığı bile değil. İşe bakın zaten bu aletlerin çoğunu da köle gibi 3 kuruş 10 paraya çalıştırılan diğer komşu asya ülkeleri üretmektedir.

Daha sonra bu kızlar hemen büyük şehirlere götürülür ve genelevlere satılır. Genelevler kızları satın aldıkları için daha ilk günden kızlar, altından kalkamayacakları bir borç altına girerler. Bunu çalışarak ödemek zorunda olduklarına inandırılırlar. Yani her zaman olduğu gibi önce borçlandır, sonra sömür politikası hayat bulur. Bu arada bu kızları bulanlar ve satın alanlar küresel sözlükte çocuk taciri asla değildirler. Bunlar "Head Hunter"lerdir. Yani kafa avcılarıdır. Nasıl ki ABD'de en zeki ve akıllı gençleri en seçkin şirketlere yerleştirmek insan kaynakları yönetimidir, Tayland'da tacirlerin ve pezevenklerin işi de aynıdır.

Genelevlerde hayat elbette tahmin edilebileceği gibi berbatır. Kızların hepsi hergün 24 saat çalıştırılır. Her kız günde 10-15 müşteriyle cinsel ilişkiye girer. Kapılan hastalıklar, fiziksel yorgunluklar, çekilen ağırılar ve bir de üstüne pezevenklerden, müşterilerden ve patronlardan yenen dayak cabasıdır. Kızlar itaat etmeli ve bu sersefil insanlık dışı yaşama boyun eğmelidirler. Burada aslında küreselleşme açısından olumsuz bir taraf yoktur. Bu kızlar da tıpkı başka işlerde çalışanlar gibi liberal bir görünmez elin yardımıyla en verimli olabilecekleri sektörde ve çalışma hayatında yerlerini almışlardır. Bunlar asla "Fahişe", "Köle" falan değildirler onlar "Seks İşçileridirler".

Bu ticaretten beslenen öyle çok insan vardır ki, bu iş artık dev bir sektör haline gelmiştir. Tayland'da bu kızların çalıştırdığı genelevlerle dolu olan sokaklardan polisler de ciddi miktarda nemalanmaktadır ayrıca arada bir istedikleri kızlarla birlikte olma şansları da vardır. Onun için bu kızların kaçacak yerleri de yoktur. Yani devlette bu işin bir parçası haline getirilmiştir. Yani küreselleşmenin en önemli hedeflerinden biri olan devlet de işin içine sokulmuş ve ağız kapanmıştır. Ayrıca turistlerin bıraktığı milyarlarca dolarlık parayı hangi hükümet reddedebilir ki?. Elbette halkın köleleşmesini istemeyen, insanlık onuruna yakışır bir yaşamdan yana olan ve batılı efendilerine bayrak açan küreselleşme karşıtı bir devlet bu sömürüye baş kaldırabilir. Böylece işin son aşaması da devletin pasifize edilmesiyle bitmiştir.

\* Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Vakfı Gönüllüsü

# Asbest Yasağı ve Türkiye

Seyhan ERDOĞDU\*

## Giriş

Asbest, doğal olarak ortaya çıkan çeşitli lifli silikatlara verilen addır. Asbest doğada farklı biçimlerde bulunmakla birlikte en yaygın olanları ve yasal düzenlemelere konu edilenleri altı çeşittir. Bunlar yapılarına göre serpantin ve amfibol olmak üzere iki grupta toplanırlar. Amfibol grubunda krosidolit, (mavi), amosit (kahverengi), aktinolit, antofilit ve tremolit asbest türleri yer alır. Serpantin grubunda ise krizotil (beyaz) asbest bulunur. Sanayide yaygın olarak kullanım alanı bulmuş olan asbest türleri krosidolit, amosit ve krizotildir. Aktinolit, antofilit ve tremolit asbest türleri sanayide görece olarak daha az kullanılmakla birlikte çeşitli inşaat malzemeleri ve izolasyon malzemelerinde kullanımları mevcuttur.

Krosidolit, amosit ve diğer amfibol asbest türlerinin çıkarılmaları, ticareti ve kullanımları 1980'li yılların ortalarından sonra bir çok ülkede yasaklanmıştır. Bugün sanayide kullanılan asbestin %90'ını kapsayan krizotil de Avrupa Birliği'nin tümünde ve dünyanın pek çok ülkesinde karsinojen niteliğiyle yasaklanmış bulunmaktadır<sup>1</sup>. Uluslararası Çalışma Konferansı ve Dünya Sağlık Örgütü de asbestin tüm türlerinin kullanımına son verilmesi çağrısında bulunmuşlardır. Dünyadaki bu gelişmelere karşın Türkiye'de asbestin yasaklanması henüz gerçekleşmiş değildir.

## Asbestin Kullanıldığı Alanlar

Geçmişte iplik ve kumaşa karıştırılarak kullanılan asbest, ateşe dayanıklılığı ile mucize malzeme olarak bilinmiştir. Charlemagne'nin temizlemek için ateşe attığı ünlü masa örtüsü gibi Marco Polo'nun Asya seyahatleri sırasında gördüğünü yazdığı yanmayan kumaştan elbiseler de asbestten yapılmıştır.

Asbest, gerilme direncinin yüksek oluşu, ısıyı çok geçirmemesi ve kimyasallara karşı göreceli dirençli oluşu nedeniyle sanayide yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Özellikle 20. yüzyılın başlarında asbest liflerinin çimentoya karıştırılarak asbestli çimento üretilmesi ile asbest kullanımını tüm dünyaya yayılmıştır. **İnşaat malzemeleri, boru, levha, balata, conta, elektrikli aletler, iplik ve dokuma, sahne perdeleri, yalıtım malzemeleri** üretiminde ve daha binlerce üründe asbest kullanılmıştır. Örneğin ilk filtreli sigara olan Kent'in 1950'li yıllarda filtresinde krosidolit asbest kullanılmaktaydı.

Dünyada asbest üreten az sayıda ülke mevcuttur. 2000 yılı verileri ile Rusya (%47,4), Kanada (%15), Brezilya (%8), Çin (%17), Zimbabve (%7) ve Güney Afrika (%4) dünya asbest üretiminin %99'unu sağlamaktadırlar<sup>2</sup>. Bu listede Kanada ve Rusya, son yıllarda da Çin önde gelen ülkeler olarak belirmektedir.

## Asbestin Yol Açtığı Hastalıklar

1890'lı yıllardan başlayarak yapılan araştırmalar asbestin sağlığa zararlı olduğunu ve akciğer kanserine, mesot-



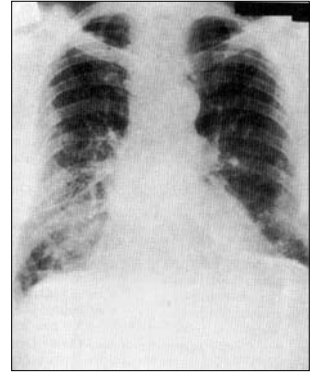
helioma adlı kansere ve asbestosis denen akciğer rahatsızlığına yol açtığını ortaya koymuştur. Çalışma sırasında ya da çevrede bulunan asbest liflerinin solunması, birkaç on yıl içinde kendini gösterecek ölümcül hastalıklara yol açabilmektedir. Özellikle asbestli malzemelerin yeniden paketlenmesi, asbestin diğer malzemelere karıştırılması ve asbestli malzemelerin kuru ortamda kesilmesi sırasında tehlike daha da yoğunlaşmaktadır. 1970'li yıllardan sonra hızla artan araştırmalar, bir zamanlar mucize mineral olarak bilinen

asbestin aslında bir ölüm tozu olduğunu tartışılmaz bir biçimde ortaya koymuştur. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre dünyada 125 milyon kişi çalışma ortamlarında asbeste maruz kalmakta ve her yıl 100 000 kişi, çalışma ortamlarında asbeste maruz kalmalarının yol açtığı hastalıklar nedeni ile ölmektedir<sup>3</sup>.

Öte yandan asbest yalnızca çalışma ortamında asbeste maruz kalan kişileri ve onların ailelerini değil, asbest çıkartılan veya asbestli üretim yapan iş çevrelerine yakın yaşayan ve çevresel açıdan asbeste maruz kalan, asbestli bina ve yapılarda yaşama ya da asbestli malzeme ve ürün kullanımını nedeniyle asbeste maruz kalan kişileri de etkilemekte ve nüfusun geniş bir kesimini kanser riski ile karşı karşıya getirmektedir.

## Asbestten Kâr Sağlayanlar

Asbestin zararları konusunda yapılan araştırmalar ve bulgular 19. yüzyıl sonlarına kadar gitse de asbest kullanımının yasaklanması Avrupa'nın çoğu ülkesinde 20. yüzyılın sonunu bulmuştur. Asbestin yerini alacak alternatiflerin geliştirilmesinden sonra bile pek çok ülkede asbest kullanımına devam edilmektedir. Bu gecikmenin temel nedeni, asbest sanayiindeki büyük şirketlerin, Kanada, Rusya gibi asbest üreten ülke hükümetleri başta olmak üzere hükümetler ve onların aracılığıyla uluslararası kuruluşlar üzerinde yaptıkları baskılardır. Daha 1929 yılında Belçika Eternit ile İsviçre Eternit'i, ucuz ham madde kaynakları için rekabet yerine ortak çıkarlarını korumak üzere Uluslararası Asbestli Çimento Derneğini kurmuşlardır. Kartelin üyesi olan İngiliz asbest şirketi Turner ve Newall LTD.'nin ifadesiyle, grup üyeleri çıkarları etrafında "mini bir Birleşmiş Milletler" gibi çalışmışlardır<sup>4</sup>. Asbest üreten ülkelerin hükümetleri ve asbest şirketleri uluslararası kuruluşlar ve diğer ülkelerin hükümetleri nezdinde yürüttükleri lobi faaliyetleri ile asbest ve asbestli ürünlerin "güvenli üretimi ve kullanımı" tezini savunmuşlardır. Bu yaklaşım asbestin yarattığı sağlık riskleri karşısında öylesine geçersizdir ki bu tezin en hararetle savunucularından olan Kanada ürettiği asbesti ülke sınırları içinde kullanmamakta ve %97'sini ihraç etmektedir. Kanada asbest ihracatının %67'si Asya ülkelerine gitmektedir.



\* Dr. Öğretim Görevlisi, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

Fişek Enstitüsü, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Başkan Yardımcısı

Kanada uluslararası kuruluşlar nezdinde krizolitini güvenli kullanımını savunurken Kanada Parlamento binasını asbestten temizleme yoluna gitmiştir<sup>5</sup>.

## **Avrupa Birliği'nde Asbest Yasağı**

Avrupa'da asbest kullanımı 1950'lerden 1980'li yıllara kadar hızla artmıştır. Ancak 1980'lerden itibaren tek tek Avrupa ülkelerinin asbest kullanımını yasaklamaya yönelmesi ile Avrupa'nın asbest kullanımında hızlı bir düşüş başlamıştır. Avrupa Birliği'nin 1999 tarihinde benimsediği Direktif (1999/77/EC) tüm Avrupa Birliği ülkelerinde her türlü asbestin kullanımının ve pazarlanmasının yasaklanması yoluna gidilmiştir. Direktifin tüm üye ülkeler için 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe girmesi ile Avrupa Birliği'nde asbest yasağı başlamıştır. İşçilerin asbeste maruz kalmalarından doğacak risklere karşı korunmalarına ilişkin 2003 tarihli Direktif (2003/18/EC) asbest çıkarılması ve üretimi/işlenmesi sırasında işçileri asbest liflerine maruz bırakacak tüm faaliyetleri yasaklamaktadır. Ayrıca mevcut asbestin temizlenmesi ya da asbestli binaların veya birimlerin bakım onarım veya yıkım işlerinde çalışacak işçilerin maruz kalacakları asbestten korunmaları için son derece sıkı limitler ve önlemler benimsenmektedir. Bu direktif de Nisan 2006 tarihinde tüm üye devletlerde yürürlüğe girmiştir.



## **Uluslararası Çalışma Örgütü ve Asbest**

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), asbestin kanser ile ilişkisini ilk kez 1938'de "Meslek ve Sağlık Ansiklopedisi"nin ekinde gündeme getirmiştir.

ILO asbeste ilişkin ilk doğrudan düzenlemesini ise 1986'da benimsediği 162 sayılı Asbest Sözleşmesi ve 172 sayılı Asbest Tavsiyesi ile yapmıştır<sup>6</sup>. 162 sayılı Sözleşme, hükümetlerin işçilerin asbeste ilişkin sağlık tehlikelerine maruz kalmamaları için ulusal programlar geliştirmelerini, işçilerin asbeste maruziyetlerinde limitlerin belirlenmesini ve etkin denetim programlarının yürütülmesini öngörür. Sözleşme krosidolit türü asbestin kullanımını ve her türlü asbestin püskürtülerek kullanımını yasaklar. Diğer tür asbestin yasaklanması ise ulusal hükümetlerin kararına bırakılmıştır. Ayrıca sözleşmede asbestli binaların yıkımı, iş elbiselerinin kullanımı ve temizlenmesi, çevresel ve tıbbi gözetime ilişkin de hükümler bulunmaktadır. 162 sayılı Sözleşme, asbestin güvenli kullanımını öngörmekle sınırlı bir Sözleşme olarak yorumlanmamalıdır. Sözleşmenin 10. Maddesinde işçilerin sağlığını korumak amacı ile ve teknik açıdan mümkün olduğu hallerde, ulusal hükümlere asbestin yerine başka malzemeleri kullanmalarının önerilmesi, yeni gelişmeler ışığında asbestten tümüyle vazgeçilebileceğinin düşünüldüğünü göstermektedir. Asbestin tüm türlerinin ve her türlü kullanımının sağlık için zararlı

olduğunun bilimsel olarak saptandığı ve asbest yerine kullanılabilecek görece daha güvenli alternatif malzemelerin bulunduğu günümüzde, 162 sayılı Sözleşmenin asbestin güvenli kullanımına olanak verdiği iddiası ile asbest yasaklarına karşı çıkmak Sözleşmenin özüne aykırı olmaktadır.

162 sayılı Sözleşmenin benimsenmesinden 20 yıl sonra, 2006 yılındaki Uluslararası Çalışma Konferansında asbestin tüm türlerinin, tüm dünyada yasaklanmasına giden yolda bir adım atılarak "Asbeste İlişkin Karar" benimsenmiştir. Konferans, Kararında krizolit de dahil olmak üzere tüm asbest türlerinin Uluslararası Kansere Araştırmaları Ajansı'na karsinojen madde olarak sınıflandırıldığı ve bu sınıflandırmanın Uluslararası Kimyasal Güvenlik Programı tarafından da teyit edildiği belirtilmektedir. Her yıl 100 000 işçinin asbeste maruz kalmanın yol açtığı hastalıklardan öldüğünü ifade eden ILO, asbestli yapıların bakım ve onarımı, yıkımı, asbestten temizlenmesi, gemilerin sökümü ve atıklardan kurtulması sırasında da daha pek çok işçinin asbest riskine maruz kalmaya devam edeceğinin altını çizmektedir.

ILO'ya göre işçileri asbest riskinden korumanın ve asbestle ilgili gelecekteki hastalıkları ve ölümleri önlemenin en etkin yolu asbestin yasaklanması ve mevcut asbestli bina ve ürünlerin belirlenerek uygun bir biçimde yönetilmesidir. ILO, ayrıca asbest sanayinin "güvenli kullanım" stratejisine de karşı çıkarak 162 sayılı ILO sözleşmesinin asbest kullanımına devam edilmesini haklı çıkartmak için istismar edilemeyeceğini de belirtmiştir.

Kuşkusuz asbest kullanımına son verilmesi çağırısı, 162 sayılı asbest Sözleşmesinin ve 139 sayılı Mesleki Kansere Sözleşmesinin onaylanması çağırısının geçersiz olduğunu göstermemektedir<sup>7</sup>.

Konferans sonrasında ILO, asbestin ve asbestli malzemelerin kullanımının yasaklanmasına yönelik kampanyalara verdiği desteği artırmıştır ve kendisi de asbest kullanımının ortadan kaldırılması ve mevcut asbestli ürün ve binaların uygun bir biçimde yönetilmesi için küresel bir kampanya örgütlemeyi planlamaktadır<sup>8</sup>.

## **Dünya Sağlık Örgütü ve Asbest**

ILO'nun asbest kararının ardından Ekim 2006'da Dünya Sağlık Örgütü de "Asbestle Bağlantılı Hastalıkların Ortadan Kaldırılması" başlıklı bir politika metni benimsemiştir. Asbest kullanımının sağlık açısından tehlikelerine dikkat çeken Dünya Sağlık Örgütü, bildirisinde asbestin karsinojenik etkisi için bir eşik değer konabileceğine dair bir kanıt olmadığını ve çok düşük maruziyet derecelerinde bile kanser riskinin arttığını açıkça belirtmiştir. Dünya Sağlık Örgütü bu saptamasına bağlı olarak da asbestle bağlantılı hastalıkların ortadan kaldırılabilmesi için en etkin yolun her tür asbestin kullanımına son vermek olacağını ilan etmiştir<sup>9</sup>.

## **Rotterdam Sözleşmesi ve Asbest**

10 Eylül 1998 tarihinde benimsenen ve 24 Şubat 2004 tarihinde yürürlüğe giren Rotterdam Sözleşmesi bazı kimyasalların ithalinde, ithalatçı ülkenin önceden bilgilendirilmesi ve rızasının alınması prosedürünü getiren bir sözleşmedir. Sözleşmeye taraf ülkelerin 10 Ekim 2006 tarihinde Cenevre'de yapılan son toplantılarında, Kanada ve Rusya'nın muhalefeti nedeniyle Sözleşmenin III sayılı Listesindeki tehlikeli maddelerin arasına krizolit dahil edilmesi sağlanamamıştır. 39 zehirli maddeyi içeren Rotterdam Sözleşmesi listesine asbestin dahil edilememiş olması, Sözleşmenin saygınlığını ve etkinliğini azaltan bir gelişme olarak görülmektedir<sup>10</sup>.



### Türkiye'de Durum

Türkiye'de asbest kullanımına ilişkin kurallar farklı Bakanlıkların bünyelerindeki yasa, yönetmelik ve tebliğlerle düzenlenmektedir.

Çevre Bakanlığının 11.Temmuz.1993 tarih ve 21634 sayılı resmi gazetede yayınlanan "Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği" ile 01.01.1996 tarihinden itibaren krosidolit ithalatı yasaklanmıştır. 20/04/2001 tarihinde adı Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği olarak değiştirilen Yönetmeliğin 37. Maddesi ile amfibol grubu asbest liflerinin çıkarılması, üretilmesi, herhangi bir ürün üretiminde ve üretim dışında herhangi bir amaçla kullanılması, satışı ve piyasaya arzı yasaklanmıştır. Krizolit türü asbest için ise böyle bir genel yasak söz konusu olmayıp sadece bazı ürünlerde ve bazı biçimlerde (örneğin püskürtme) kullanılması yasaklanmıştır. 38. Maddede asbestli ürünlerin etiketlenmesi ve ambalajlanması, 40. Maddede ise asbest liflerinin depolanması depolanması ile ilgili kurallar belirtilmiştir<sup>11</sup> dense de bu yasak, işçilerin maruz kaldığı havadaki asbest konsantrasyonunun sekiz saatlik zaman ağırlıklı ortalama TWA değerinin 0,1 lif/cm<sup>3</sup>'ü geçmemesi olarak uygulanmaktadır.

Bu düzenlemeye uygun olarak Dış Ticaret Müsteşarlığı da Krizolit dışındaki asbest türlerini ithali yasak kimyasallar listesine alırken Krizoliti ve krizolit içeren bazı asbestli ürünleri kimyasal madde ithal belgesi kapsamında ithal edilecek kimyasallar listesine dahil etmiştir.<sup>12</sup> Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde yapılan düzenlemelerde ve Dış Ticaret Müsteşarlığının ithalat düzenlemelerinde asbestin kontrollü kullanımı yaklaşımının egemen olduğu görülmektedir.

4857 sayılı İş Kanununa uygun olarak çıkartılan ve 26/12/2003 tarih ve 25328 sayılı Resmi gazetede yayınlanıp 15/4/2006 tarihinde yürürlüğe giren Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmeliğin uygulanmasında da aynı yaklaşımın devam ettirildiği yetkililerce ifade edilmiştir. Her ne kadar Yönetmeliğin 7. Maddesinde "asbestin çıkarılması, asbest ürünlerinin veya asbest ilave edilmiş ürünlerin üretimi ve işlenmesi sırasında işçilerin asbest liflerine maruz kalabileceği işler yasaktır" dense de bu yasak, işçilerin maruz kaldığı havadaki asbest konsantrasyonunun sekiz saatlik zaman ağırlıklı ortalama TWA değerinin 0,1 lif/cm<sup>3</sup>'ü geçmemesi olarak uygulanmaktadır.

Krizolit ithalatında ve asbest içeren iplikler, dokunmuş veya örne mensucat gibi ürünlerin ithalatında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Merkezi tarafından düzenlenen Kontrol Belgesi aranmaktadır<sup>13</sup>.

### Sonuç

ILO'nun 162 sayılı Asbest Sözleşmesinin benimsendiği 80'li yıllarda dünyada asbesti yalnızca İskandinav ülkeleri yasaklamışlardı. Bugün asbesti yasaklamış olan ülkelerin sayısı 40'ı aşmıştır. Avrupa Birliği, Uluslararası Çalışma Örgütü, Uluslararası Kimyasal Güvenlik Programı, Avrupa Birliği Kıdemli İş Müfettişleri Komitesi, Uluslararası Sosyal Güvenlik Derneği, Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu ve uluslararası sendika federasyonları, bilim insanları ve çok sayıda hükümet, küresel bir asbest yasağından yana tavır almış bulunmaktadır.

Asbeste maruz olmanın güvenli bir düzeyi olmadığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Asbestin yasaklandığı ülkelere bile asbest daha yirmi yıl boyunca ölüme yol açmaya devam edecektir. Avrupa Birliği uzmanlarına göre 2030

yılına kadar yalnızca Batı Avrupa'da asbeste bağlı kanserlerin yol açacağı ölüm sayısı 500 000 olacaktır<sup>14</sup>.

Avrupa'da asbest kullanımının hızla azalması ve 2000'li yıllarda tümüyle yasaklanması dünya asbest üreticilerini ve asbest şirketlerini pazar olarak gelişmekte olan ülkelere yöneltmiştir. Eternit Şirketi, Avrupa ülkelerinde asbestin alternatif ürünlerle yönelirken gelişmekte olan ülkelerde asbest taraftarı lobilerde aktif bir rol oynamakta ve asbestin güvenli kullanımını savunmaktadır<sup>15</sup>.

Ne yazık ki ülkemiz de asbest ve işlenmiş asbest ürünleri için bir pazar olma niteliğini korumaktadır. 2004 yılı verilerine göre Türkiye %87'si Rusya'dan olmak üzere 11 129 Ton asbest ithal etmektedir<sup>16</sup>. Diğer asbest ürünlerinin türleri ve miktarlarının, yayınlanmış zaman serileri elimizde olmadığı için çalışma ortamı, çevresel ve binasal maruziyetin boyutlarına ilişkin bir tahminde bulunmak mümkün olamamaktadır. Asbestin işçi sağlığı ve halk sağlığı açısından on yıllara uzanan kanser riskini yok etmenin tek çözümlü, asbest içeren tüm ürünlerin ithalinin, pazarlanmasının, üretilmesinin, işlenmesinin, kullanılmasının yasaklanmasıdır. Bu yasağa tehlikeli atık olarak asbest içeren gemilerin ülkemize getirilerek sökülmesi de dahil edilmeli, ülkemiz tesislerinde gemilerin sökülmesi asbest ilgili ülkede temizlendikten sonra yapılmalıdır.

### Dipnotlar

- 1 Görece az kullanılan richterite ve vinchite gibi diğer bazı asbest türleri ise bir yasal düzenlemeye tabi tutulmamışlardır.
- 2 Virta, Robert (2001), Worldwide Asbestos Supply and Consumption Trends from 1900 to 2000, US Geological Survey Open-File Report 03-83.
- 3 Takala, Jukka (2003), SafeWork, International Labour Organization - ILO, "ILO's role in the global fight against asbestos", 2003 Avrupa Asbest Konferansı'nda yaptığı konuşma. www.hvbg.de/e/asbest/index.html -
- 4 Kazan-Allen, Laurie (2006), Asbestos, The Human Cost of Corporate Greed, Brüksel: GUE/NGL, s. 9.
- 5 http://www.bwint.org Canada peddles deadly asbestos to the third world, Erişim 10.01.2007
- 6 Kararın benimsenmesi tartışmaları sırasında işçi, işveren ve hükümet görüşleri için bkz. ILC, Ninety-fifth Session, Geneva, 2006, "Fourth item on the agenda: Occupational safety and health, (second discussion)", Report of the Committee on Safety and Health.
- 7 Türkiye her iki Sözleşmeyi de onaylamamıştır.
- 8 ILO Güvenli Çalışma Programı Müdürü Jukka Takala, Hazards Dergisine verdiği demeçte ILO'nun esas olarak üye ülkeleri asbest yasağına ikna etmeye yönelik faaliyetlerde bulunacağını ifade etmektedir. http://www.hazards.org , erişim 30.12.2006.
- 9 Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2007), "Elimination of Asbestos Related Diseases", Policy Paper.
- 10 http://www.etui.org Asbestos kept off global list of toxic substance, erişim, 23.10.2006.
- 11 Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği ve Endüstri Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliğinde de asbest ile ilgili düzenlemeler mevcuttur.
- 12 Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Kimyasallara İlişkin Tebliğ (Dış Ticarette Standardizasyon 2007/6), 30 Aralık 2006 tarih ve 26392 sayılı Resmi Gazete.
- 13 Dış Ticaret Müsteşarlığı, İşçi Sağlığını ve İş Güvenliğini Etkileyen Bazı Maddelerin İthaline İlişkin Tebliğ İthalat: (2006/13)
- 14 HESA Newsletter (2005), Special Report, Asbestos in the world, Sayı 27, http://www.etui-rehs.org
- 15 ibid, s. 3
- 16 Atabek, P. (2005), Asbest Kullanan İşyerlerinde Durum ve Uyumlaştırılmış Asbest Yönetmeliği, Sunum, ÇSGB, İSGÜM, Ankara.

## Ah o merdivenler...

Mustafa TAŞYÜREK\*

“Hastane tavanları sıkıcıdır”

İş Güvenliği Mühendisi olduğumda, işyeri duvarlarındaki güvenlik afişlerinden birisinin üzerindeki bu söz bana çok anlamlı gelmişti. Siz hastanede çenesinin altında 14 dikiş, sol bileği kırık, sağ dirseği kırık ve dağılmış, sol bacağı kırık olarak yatıyorken, on, onbeş gün tuvalete bile gidemiyorken (!), elbette “hastane tavanları sıkıcıdır”. Sadece sizin için mi sıkıcıdır. Bu durumda ailenizin o ortamda katlandığı sıkıntıyı da bir düşünün. Böyle bir iş kazası sonucu kusurlu durum veya hareketin sorumlusu kim (?)’in ne önemi var. Sıkıntıyı çeken sizsiniz.

Nasıl böyle dramatik bir iş kazası olabilir ki? Sorusunun yanıtı aslında çok basit: Tecrübeli ve yetkin bir elektrikçi, alüminyum alaşımından yapılmış hafif merdivenini duvara dayar, 5, 6 basamak üzerine çıkar, duvardaki elektronik kablolarının geçtiği tavadan aşağı sarkan kabloyu, tekrar tavanın içine atmak isterken, merdivenin kayması sonucu düşer ve bu duruma gelir. Buna benzer örnekler o kadar çok ki..

2005 yılında SSK’ya bildirilen 73 923 iş kazasının, 8660’ı kişilerin düşmesi sebebi ile olmuştur. Kişilerin yüksek bir yerden (ağaçlar, binalar, yapı iskeleleri, merdivenler makinalar, araçlar) ve çukur, derin bir yere (hendeklere, kuyulara, kazılara, yerdeki çukurlara) düşmesi neticesinde de 3600 kaza olmuştur.

Bu kazaların önemli bir bölümü de taşınabilir merdivenlerin uygun olmaması, ya da düzgün kullanılmamasından kaynaklanmaktadır. Burada kazanın asıl nedenini, dolaylı nedenlerini tartışmayacağız. Ancak bu yazı köyde, şehirde, bağda, bahçede, inşaatta, evlerimizde veya işyerlerimizde kullandığımız taşınabilir merdivenlerden kaynaklanan ızdırapları çekmememiz için hazırlanmıştır.

Taşınabilir merdivenler yüksek yerlere, platformlara ve inşaat halinde bulunan diğer yerlere, işçilerin bakım ve onarım için çıkacakları yerlere çıkmakta ve diğer birçok amaçlar için kullanılır. Örneğin, merdivenler yangın söndürme ekipleri teçhizatının önemli bir kısmını oluşturur. Birçok ülkelerde merdivenlerin kullanış alanları okadar geniştir ki saymakla bitmez. Bununla beraber, merdivenlerin genel kullanış amacı olarak pek önemsenmedikleri, yerlerine basit ve kullanılmaları daha tehlikeli başka şeylerden yararlanıldığı işyerleri hatta ülkeler de bulunmaktadır.

Taşınabilir merdivenlerin genel kullanış alanı bulduğu ülkelerde ve işyerlerinde, çoğu kez ağaçtan veya alüminyum alaşımından yapılırlar. Evlerde yapılan merdivenler de vardır. Merdivenin yapımı kullanılacağı amaca göre planlanır. İnşaat işlerinde kullanılacak merdivenlerin bakım ve onarım için kullanılanlardan daha sağlam olmaları gerekmektedir. Pencere camları temizliğinde kullanılan merdivenlerin **basamak aralıkları** biraz daha geniş (yaklaşık 35 cm) tutulur. Genel amaçlar için kullanılan merdivenlerde ise bu aralık 25 cm’dir.



Taşınabilir merdivenler olarak oranında hafif yapılırlar. Çok dikkatli şekilde kullanılmalıdırlar. Alüminyum alaşımından yapılan merdivenler son derece hafif oldukları için ağaç merdivenlerden daha avantajlı sayılırlar. Bununla beraber, **elektrik tellerine yakın yerlerde** kullanılmaları çıplak tellere dokunabilme olasılığı bakımından tehlikeli olabilirler. Çünkü tüm metaller elektrik akımlarını kolay geçirdiklerinden elektrik çarpmalarına neden olabilirler.

Bazı ülkelerde merdiven yapımı Standardlaştırılmıştır. Standard olmayan tipleri de teste tabi tutulmaktadır. Bu tutum merdivenlerin sağlam ve güvenli olmalarını sağlamaktadır.

İnşaatta kullanılan merdivenler genellikle ağaçtan yapılır. Boyutları da yapıldıkları malzemeye ve karşılaşılabilecek koşullarına uygun olarak seçilir. Adı çam ağacından yapılmış bir merdivenin boyutları şöyle olabilir:

(a) Merdivenin uzunluğu 3 metreden çok değilse; merdiven ayakları kalınlığı 5 x 7 cm ve merdiven basamakları kalınlığı 2 x 7 cm.,

(b) Merdiven uzunluğu 3 metreden çok fakat 5 metreyi geçmiyorsa; merdiven ayak kalınlığı 5 x 10 cm. ve merdiven basamak kalınlığı 2,5 x 7 cm.’dir.

Merdiven ayakları ve merdiven basamakları, yükün ayaklar ve basamaklar üzerine homojen olarak dağılmasını sağlayacak şekilde yapılmışlardır.

Merdiven yapımında kullanılan ağaç kısımlar iyi kalitede, uzun lifli, iyi koşullarda olmalı, boyanmış veya kusurları örtecek herhangi bir işlemde geçirilmiş olmamalıdır.

Merdivenlerdeki budak yerleri ve diğer kusur ve düzensizlikler, merdivene oldukça ağır bir yük uygulandığında veya herhangi bir darbe ile karşı karşıya kalındığında merdivenin kırılmasına neden olabilirler. Zayıf noktalar (çatlaklıklar) merdiven boyandığında gözükmeyecekleri için **merdivenlerin boyanması yasaklanmıştır**. Merdiven yapımında kullanılacak ağacın kalite kontrolüne ve durumunun incelenmesine engel olmayacak cinsten cilalanmasına izin verilebilir.

Ulaşım için kullanılacak bir merdiven, **merdiveni kullananın ulaşabileceği en üst noktadan en az 1 metre yükseğine dayanabilecek uzunlukta olmalıdır**. Yüksek-

\* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı (A Sınıfı); Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985) İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı) Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü



te kalan bu kısım merdivene çıkıp iş görece kimseye korukluk görevi yapmalıdır.

Merdiven ayaklarının döşemeye dayandığı yer gevşek olmamalı, düz ve sağlam olmalıdır. Merdivenler için yatay bir alana sağlam şekilde basma en önemli güvenlik önlemlerinden biridir. Yüksek bir noktaya ulaşabilmek için döşemeye bazı şeyler koyup, kısa olan merdiveni bunların üzerine dayamak son derece tehlikelidir ve çoğu kez kazalara neden olur.

Her merdiven;

(a) Merdiven ayakları, dayandıkları ve yaslandıkları noktaya oynamayacak şekilde iyice tespit edilmelidir. veya,

(b) Yaslandıkları yer pek güvenli değilse, döşemeye güvenli olarak ve oynamayacak şekilde dayanmış olmalıdır.

(c) Döşemeye güvenli şekilde dayanması da olanak dışı ise, merdivenin dibinde, ayaklarının kaymamasını sağlayan, yardımcı bir kimse bulundurulmalıdır.

Merdivenin döşemedeki ayaklarının yalnız kayma tehlikesinden başka, üst deşme (dayanma) noktalarının da yanlara doğru kayması önlenmelidir. Çalışacağınız noktaya merdiveni tüm olarak yaklaştırınız.

Merdivenlerin tehlikeli bel vermesi önlenmelidir.

Uzun merdivenler (iskelelerde bir kısımdan diğer kısma geçişte kullanılanlar) tehlikeli bel vermeleri önlemek için iskelelere uygun aralıklarla ve özel bağlantılarla tespit edilmek suretiyle tutturulmalıdır.

Merdivenler her iki merdiven ayağına eşit ağırlık binecek şekilde ve uygun olarak dayanmalıdır. Bir merdiven bir yere dayanırken, ayaklarından her ikisinin sağlam dayanak noktalarına oturtulmuş olmasına dikkat edilmeli ve merdivene uygulanacak ağırlığın merdivenin her iki ayağına eşit şekilde dağılması sağlanmalıdır.

Merdivenlerin katlar arası kullanılmaları halinde;

(a) Kattan kata kullanılan merdivenler birbirlerinin üzerine gelmeyecek surette zigzag şeklinde kullanılmalıdır.

(b) Her kata mümkün olduğu kadar küçük açıklığına sahip güvenli bir iniş yeri bulunmalıdır.



(Elektrikli teçhizatların olduğu yerlerde kullanılacak fiberglastan yapılmış merdivenler)

Çok uzun merdivenlerin kullanılmaması önerilir ve bazen farklı düzeyleri birleştirmek için iki veya üç merdiven kullanılmalıdır. Merdivenler birbirlerinin üzerine gelmeyecek şekilde kullanılırsa birçoğu bir anda kullanılabilir. Çünkü bu durumda yukarıdaki merdiveni kullananın düşüreceği bir cisim aşağıdakini tehlikeye sokmaz.

Basamağı noksan veya kusurlu merdiven kullanılmamalıdır. Zira böyle bir merdivenle çıkılıp işi bitirdikten sonra inerken noksan veya kusurlu basamak unutulur ayak sarkması – boşta kalması - sonucu düşülebilir.

Merdiven basamaklarının merdiven ayaklarına yalnız çivi vesaire gibi şeylerle tutturulmaları güvenlik sağlamaz.

Ağaç merdivenler;

(a) Yeterli sağlamlıktaki merdiven ayakları, görünür kusurları bulunmayan ve lifleri uzunlamasına olan ağaçtan yapılmalıdır.

(b) Merdiven basamakları görünür kusurları olmayan ağaçtan yapılmalı ve merdiven ayaklarına yukarıda açıklandığı şekilde tespit edilmelidir.

Uzmanlaşmış fabrikalarda yapılan merdivenlerin basamakları genellikle merdiven ayaklarındaki özel oyuklara ya tutkal ile ya da ağaç pimlerle tutturulur. Bu güvenlik pimleri basamaklara 8 mm kadar girer. Merdiven ayakları iyi kaliteli ve kusursuz ağaçtan yapılmalıdır. Uzun bir merdivenin ayakları birbirine paralel olmayıp, ikisi arasındaki uzaklık aşağıya doğru gittikçe biraz genişler.

doğru gittikçe biraz genişler.

Çatıda çalışanların ve boyacıların merdivenleri diğer işlerde çalışan kimseler tarafından kullanılmamalıdır. Çünkü bu merdivenler genellikle çok hafif olup, genel kullanışa yeterli dayanıklılıkta değildirler.

Tamir ve bakım işlerinde kullanılmak için iyi koşullarda, istenilen tip ve uzunlukta yeterli sayıda merdiven hazır bulundurulmalıdır. Bakım ve onarım için kullanılacak taşınabilir merdivenler sağlam olarak yapılmalıdır. Bu merdivenlerin yalnız uygun malzemeden yapılmış ve yeterli sağlamlıkta olmaları demek değildir. Aynı zamanda her merdiven basamaklarının aynı yapıda olması ve aralarındaki uzaklıkların da tekşeklilik anlamına gelmelidir.

Merdivenlerin yöntemine uygun şekilde kullanılabilmesi için çeşitli uzunlukta merdivenler bulundurulması gereklidir.

Merdivenler daima iyi koşullar altında bulundurulmalı ve tecrübeli bir kimse tarafından düzenli aralıklarla kontrol

edilmelidir. Merdivenin durumu önemli bir güvenlik etkeni olduğu için, özellikle ağaç merdivenlerde düzenli kontrol gereklidir. Çünkü ağaç merdivenler kolayca zedelenebilir ve metal merdivenlere nazaran gizli kusurları daha çok bulunabilir.

Basamağı noksan veya zedeli ya da diğer herhangi bir şekilde kusurlu olan taşınabilir merdivenler kullanılmaya alanına verilmemeli veya kabul edilmemelidir.

Kusurlu merdivenler uygun şekilde onarılmalı veya kullanma alanından kaldırılmalıdır.

Bir işyerinde kusurlu bir merdiven varsa, bunun bir an için herhangi bir kimse tarafından kullanılması daima ihtimal içindedir. Bu nedenle kusurlu merdivenler derhal onarıma alınmalı veya imha edilmelidir.

Kayma tehlikesini azaltmada yardımcı olacaklarsa, taşınabilir merdivenlerin ayak uçları kaymayan cinsten bir düzlemlerle donatılmalıdır.

Ağaç merdivenlerin beton zemin üzerinde kullanılmaları halinde kayma tehlikesi genellikle olmaz. Halbuki bu merdivenler kaygan tuğladan veya parkeden ya da limoleum'dan yapılan döşemelerde kayma tehlikesine maruzdurlar. Bu tehlikenin önlenmesi için bazı özel önlemler alınmalıdır. Böyle döşemelerde merdiven ayaklarının kaymayan lastik veya kurşun altlıklarla donatılmaları gerekir. Altlıkları birçok tipleri yeni iken tatminkardır. Fakat bir süre kullanıldıktan sonra bu durumlarını yitirirler. Bu nedenle düzenli şekilde kontrol altında bulundurulmaları zorunludur. Kaymayan cinsten altlıkların çoğu, döşemeler ıslak ya da yağlı olduklarında güvenliklerini kaybederler.

Taşınabilir merdivenlerin veya platformların onarımından sorumlu kişi, bunların yapılacak işe uygun olup olmadıklarını görüp kestirebilmelidir.

Bir işyerinde yeterli sayıda taşınabilir merdivene sahip olmanın yanında, özel bir iş için uygun merdivenin seçilmesi de önemlidir. Örneğin, işyeri alçak tavanlı ise orada kullanılacak merdivenin uygun uzunlukta olması gerekir.

Taşınabilir merdivenler o şekilde yaslanmalıdırlar ki, yukarıdaki değme noktasına kadar olan merdiven uzunluğu, merdiven ayaklarının döşemeye değme noktalarından, yaslandıkları yerin dibine kadar olan uzaklığın 4 katı olmalıdır.

Merdivenlere aynı anda birden çok kişi çıkmamalıdır.

*Taşınabilir merdivenler taşınmalarının kolaylığı için mümkün mertebede hafif meryalden yapıldıklarından, aynı anda bir'den çok kişinin çıkmasına elverişli değildir. Örneğin, ağır bir cisim birer ucundan tutarak taşıyan iki kişinin birbiri ardı sıra merdivenden çıkma-ya başlamaları yaslanmıştır. Çünkü taşınabilir merdivenler bu tür basınçlara dayanıklı olarak yapılmamışlardır.*

Dışarıya doğru açılan kapılar iptal edilmemiş, kilitlememiş veya uygun korkuluklarla donatılmamışlarsa, bunların önüne taşınabilir merdiven yaslanmamalıdır. Aksi halde, merdiven ve üzerindeki kimse kapının açılmasıyla tehlikeye düşebilir.

Taşınabilir merdivenler birbirine eklenerek kullanılmalıdır. Merdivenlerin birbirine eklenerek kullanılması halinde, ekleme yerlerindeki ayak kısımlarında büyük ölçüde gerginlikler oluşur ve bu kısımların zayıflamasına neden olur.

Taşınabilir merdivenler yapıldıkları amaçlardan başka işlerde kullanılmamalıdır.

Taşınabilir merdivenler şu şekilde depo edilmelidir:

- Çıkarılmaları kolay olmalı,*
- Kullanılma için yerlerinden kolaylıkla ve güvenlikle çekilip çıkartılabilmelidirler,*
- Açık havaya, aşırı ısıya veya aşırı neme maruz bırakılmamalıdır.*
- İyi havalandırılan bir yerde saklanmalıdırlar. Ve*
- Yatay durumda iseler bel vermemek için yeterince desteklenmelidirler.*

Bir işçi bir merdiven gereksinmesi duyduğunda bunu sağlamakta güçlük çekmemelidir. Aksi olursa kutu veya eşya yığını gibi güvenli olmayan şeylerin üzerine çıkarak işini yapmaya kalkışacağından kendisini tehlikeye atmış olur.

Lifli yapımlı veya ağaçtan merdivenler havaya, aşırı ısıya veya nem'e maruz bırakılmakla veya kötü havalandırılmış bir yere depolanmakla zedelenebilir. Merdivenin zayıflaması kolay fark edilmez ve bunun sonucu kusurlu duruma geçen merdiven herhangi bir anda kırılabilirliği düşünülmeden kullanılması sürdürülebilir.

Merdivenler yatay durumda iken uygun şekilde desteklenmezlerse, bel vermeleri sürekli şekil değişikliğine ve zayıflamalarına yol açabilir. Uzun merdivenler doğal olarak bel vermeye yatkındır.

## **Unutmayalım "Tüm Kazalar Önlenebilir".**

### **Kaynaklar**

■ —, Kazalardan Korunma İşçi Eğitimi El kitabı, Milletlerarası Çalışma Teşkilatı, T.C.Çalışma Bakanlığı Yakın ve Orta-Doğu Çalışma Enstitüsü, Ankara 1979 (İng.Çev.Talat Çiloğlu).

■ —, Accident Prevention A Workers' Education Manual, International Labour Office, Geneva, 1961, p.86-92

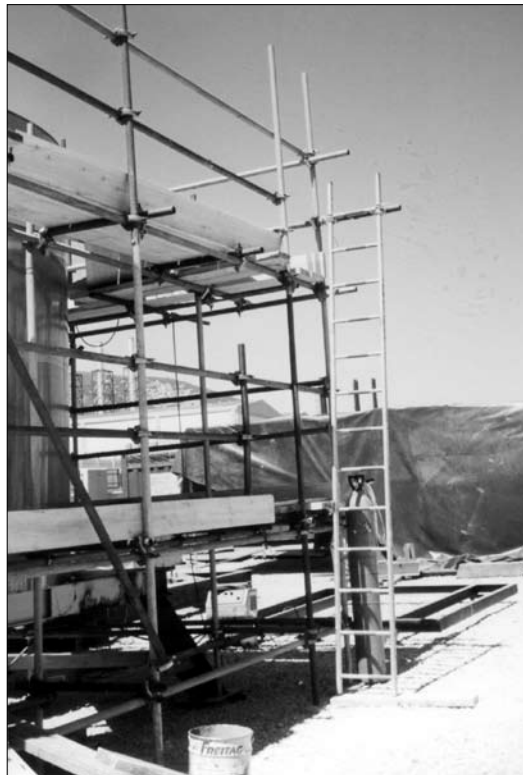
■ <http://www.ssk.gov.tr/sskdownloads/anasayfa/istatistik/istatistik2005/default.html>

■ - -, Accident Prevention Manual for Industrial Operations, Engineering and Technology, Ninth Edition, National Safety Council, U S A 1988 . p.28-33.

■ Yapı İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Yönetmeliği (Resmi Gazete :23.12.2003 Sayı: 25325)

■ İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği (Resmi Gazete : 11.02.2004 Sayı: 25370 )

■ Yapı İşlerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü. RG.12.9.1974, No:15005



# Modernizmin Diğer Yüzü

Cihat UYSAL\*

**B**üyük sanayi devrimi, akıl çağı olarak kendini yeterince alkışlattırdı. Ve de bu devrimin modernizm olarak vurgulanmasını sağladı. Toplular bu dönüşümü kabullenip alkışlarken bir yandan da kendilerini büyük bir açmazın içinde buldular. Afrika- lı yazarın, “**ellerinde kitapları ile geldiler, cennet gibi el değmemiş bir ülkemiz vardı; şimdi bizim elimizde kitap ancak, ülke onların elinde...**” gibilerden söyledikleri aslında bütün insanlığın payına düşen yağmanın acı bir örneği sayılır. Pamuklu giysileri çıkarıp naylon gömleği giyerken, bütün doğal kökenli kumaşlara yapay iplik katılırken, ekmeğin unu bozulurken... nerede ise büyük bir hayranlıkla karşıladık olan biteni. Evet, büyük savaşlar, artan talep bu olumsuzlukları tartışmasız kabullenmeye yol açtı.

Olan bitene en duyarlı tepkiyi başlangıçta mimarlar verdi. Sanayi ürünü konutların tekdüzeliği başta olmak üzere topluma adeta üniforma giydirme olarak değerlendirilen bu tepki post-modern yani modernizm sonrası önerisini ortaya çıkardı. Gerçekte sorun yapıya da yaşamın tekdüzeliğinin de öte-



sinde bütün duyarlılıkları sağır eden bir devrin başlangıcı idi. Endüstriyel yapım teknikleri gelişmemiş olduğu için, mimarideki post modernizm ülkemizdeki uygulamalarda yapıların kaşını gözünü değiştirmek olarak algılandı. Sonuç olarak, modernizm, insanlığın, toplumların sorunlarını çözmek için bulunmaz bir fırsat iken ve de yaratıcıları bilim adamları, teknisyenler iken bir anda önce devletlerin daha sonra ulusal sınırları aşan sermaye yapılanmasının eline geçti. Bu konuda en hüzünlü öykü dinamitin bulunması üzerine oldu. Ve de döneminin henüz duyarlılığını yitirmemiş anlayışı, dinamitin kötüye kullanılma niyetini Nobel Ödülü ile pansuman etmeye çalıştı.

Doğanın dengesinin bozulması, küresel ısınma gibi sorunlar yeryüzünde yaşam koşullarını yoketmeye başlarken, cılız karşı çıkışlar bu yolda daha çok bedel ödeneceğinin habercisi. Sürdürülebilirlik kavramı henüz önemi kavranamamış, genel kurul-

ların dilekler ve temenniler maddesi düzeyinde. Bu dünyanın tümünü ilgilendiren bir durum. Bu konudaki gelişmeler, insanlığın tamamını ilgilendirirken, soruna sahip çıkma çabası pazarlama firmalarının reklam vurgusu olarak kullanılmasından öteye gitmiyor. Özetle, yapıla gelen laf ola beri gele düzeyinde.

Diğer yandan, toplumların yatırım programları benzeri biçimde yapay gerekçelerle büyük projelerin uygulamaya koyulmasına neden olurken, ülkeler büyük zarar görüyor. Topluların gücü azaldıkça, kendini geliştirecek sağlıklı ve doğru hedefler seçmesi olanaksız hale geliyor. Ben kendi adıma, mühendis olarak mezun olduktan bu yana ülkemizde, özellikle de yapı sektöründe kapsamlı, gerçekçi bir büyük proje üretildiğine, inandırıcı bir fizibilite çalışması yapıldığına tanık olmadım. Tanık olduğum yatırım projeleri genellikle, acele ve oldu bitti ile gündeme getirildi. Benzeri biçimde, büyük bir mühendislik gösterisi olarak sunulan Discovery (Keşif) Kanalındaki yayınlarda yer alan projelerin de büyük kayıp ve hatalarla gerçekleştirildiği dile getiriliyor. Yapılanların insanlık adına ne denli yarar-

lı ve de doğru olduğunu değerlendirecek ölçütlerden mahrumuz. Teknoloji, rasgele hedefler için kullanılırken, kötü yola düştüğünün sinyallerini veriyor. Bütün bunlar, insanlığın zaferi diye duyurulan modernizmin yani akıl çağının nasıl bir akıl dışılığa sürüklendiğinin göstergeleri. Nükleer enerji ile enerji elde etmek ya da toplu yok etme (kitle imha) ikilemi bu dramatik sürecin en yalın karşılaştırmasıdır. Ve de bugün biz teknisyenler, modernizm yani teknoloji nedeniyle zorunlu olarak gündeme gelen etik kavramını yeterince tartışmaya açmayı bile beceremedik.

Dünyaya egemen olma niyeti önceleri toplumların kimlik ve hedefleri tarafından söndürülürken, daha sonra yeryüzünün tek kutuplu hale gelmesi, para harcatmak için istedikleri yerde savaş ya da çatışma çıkarmaya dönüştü. Buna ülkemizin de içinde bulunduğu Ortadoğu'da olan biten izlerken tanık oluyoruz. Ve de Hitler ve günümüzdeki uzantıları da yine bu sürecin sonucu ve de modernizmin diğer yüzü değil mi?

\* Y. Mimar



# Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Programları ve Emek Denetimi: Singapur Deneyimi

Ho Sweet Far, Ho Siong Hin, Tan Kia Tang\*

## Eğilimlerin gelişimi

1965 yılında kazandığı bağımsızlıktan bu yana, Singapur ekonomisi şanslı bir şekilde hep iyiye gitti ve büyüdü. İş sağlığı ve güvenliği sürekli gelişen eğilimleri de 2004 yılında, iş kazaları tekrar oranlarında, milyon kişi/saat için 2.2 lik bir düşüş ve mesleki hastalıkların tekrar oranlarında, 10.000 çalışanda 2.0 lik bir düşüş gösterdi.

Bu gelişmelerin nedeni, güçlü politik önderler ve ekonomi ve iş gücü konularında etkin yönetimlerdir.

## Yakın İş İlişkileri

İşgücü Bakanlığının en önemli görevlerinden biri İş Sağlığı ve Güvenliği konularıdır. Bakanlık ayrıca; iş kazaları, tazminat, işçi ilişkileri ve sosyal yardım, istihdamda terfiler ve yabancı işçi idaresi gibi konularla ilgili görevleri denetler. Bakanlığın bu konularla ilgili değişik bölümlerinin kendi aralarında varolan yıllar boyunca kanıtlanmış işbirliği ve işverenle, işçilerle diğer devlet daireleri ve mesleki kuruluşlarla olan yakın ilişkileri, İş Sağlığı ve Güvenliği konularında ulusal düzeydeki başarılı çalışmalarına katkıda bulunmuştur.

## Program ve Stratejiler

Bu programların uygulanması sırasında aşağıdaki konulara öncelik verilmiştir:

- Hukuki çerçeve
- Standart gelişimi ve uygulaması

- Gözetim ve risk kontrolü
- Kilit personelin eğitimi ve sektör gelişimi
- Tanıtım ve Teşvik Programları

## Hukuki Çerçeve

Birçok işyerinde karmaşık tehlike alanları vardır ve işverenler bu alandaki deneyim ve ilgili risk bilgilerine dayanarak sorunları çözümlenmeye çalışır. Singapur'daki hukuki çerçeve, sanayi kollarının kendi kurallarını koymasını öngörür. Bu başlık altında, şirketler kendi güvenlik yöne-



tim sistemi, güvenlik personeli, güvenlik komiteleri ve güvenlik denetimlerini kendileri kurup yönetirler. Dolayısıyla, güvenli iş ortamlarının yaratılması ve sürdürülmesi tamamen işverenlerin sorumluluğundadır. Devletin görevi sadece bu çerçeveyi ve altyapıyı sağlamak ve kolaylaştırmaktır.

Singapur'da, İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda ana mevzuat, fabrika çalışanları ve işverenin sağlık ve güvenlik konusundaki en belirgin sorumluluklarını içeren "Fabrikalar Kanunu" dur. Bu kanun, inşaat sektörünü de içine alan 16.000 fabrika ve 650.000 işçiyi güvence altına alır.

Sanayi işverenlerini yüreklendirmek amacıyla; gemi inşa ve tamiri, inşaat ve metal işçiliği gibi üç ana sanayi dalında "Danışma Komiteleri" kurulmuştur. Kendi

başlarının çaresine bakma çabaları bu sektörlerde sağlık ve güvenlik konularında belirgin gelişmelere neden olmuştur. Dördüncü bir Danışma Komitesi de sağlık sektörü için 2005 yılının ilk aylarında oluşturulmuştur.

## Standart Gelişimi ve Uygulama

İş Sağlığı ve Güvenliği standartları, sürekli izlenip, uluslar arası gelişmelerle karşılaştırılmaktadır. Politikaların oluşturulması, uygulamanın sağlıklı olması için; taraflar, sanayi birlikleri, mesleki kuruluşlar aralarında sürekli iletişim kurup, teknik komiteler, odak grupları yoluyla fikir alışverişinde bulunurlar.

Hukuki gerekliliklerin ve standartların yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, hedefe yönelik denetimler gerçekleştirilir. Her yeni fabrika, en temel iş sağlığı ve güvenliği standartlarına sahip olup olmadığı kontrol edildikten sonra kayıt edilir ve çalışma izni verilir. Kontrollerin sıklığı, sektörün risk seviyesine bağlıdır. Gemi inşa ve tamiri-metal işçiliği-ve kimya sanayi kollarında daha seçici kontroller yapılır. Fabrikalarda kullanılan, basınçlı kaplar ve büyük taşıyıcı aletler, asansör ve fork-liftlerin sürekli ve düzenli kontrollerinin yapılması ve kaydı sağlanır. Küçük ve Orta boy işletmelerin denetimi sırasında, iş sağlığı ve güvenliği müfettişleri özellikle güvenlik önlemleri ve uygulamaları konusuna, eğitici ve yardım edici bir tutumla yaklaşırlar. Ölümle veya yaralanmayla sonuçlanan iş kazaları veya



\* Çeviren : Yasemin ÜNAL  
Asian-Pacific Newsletter on Occupational Health and Safety  
Volume 12, Number 2, July 2005

iş güvenliği konusunda yapılan şikayetler ciddiyetle ele alınıp, temel nedenler araştırılır, tekrarları önlenmeye çalışılır. İşçiler için sakıncalı olduğu saptanan işyerine "çalışmadan men" kararı çıkarılıp, ciddi önlem alınmadıkça işyerlerine sert cezalar yazılır.

## Gözetim ve Risk Denetimi

Hastalık ve kaza istatistiklerine ek olarak, bir işyerinde kazaya uğrama oranları da oradaki çalışma koşullarını anlatan önemli ölçülerdir. Yüksek riske maruz fabrikalarda; sağlık bozucu riskleri, bunları azaltmak için alınan önlemleri, araştırma ve maliyet düşürme çalışmalarını içeren bütünlüştürücü bir gözetim stratejisine sahip olmak her zaman işe yaramaktadır. Bu stratejileri destekleyen diğer önlemler de, hem meslek hastalığı, kazaların önlenmesini sağlamış; hem de tıbbi muayene ve tehlikeye maruz kalma test sonuçlarını hükme bağlamıştır. Örnek: Fabrika Gürültü Yönetmeliği, Fabrikalarda Kabul Edilir Toksik Maddelere maruz kalma seviyeleri, Fabrikalarda Tıbbi Muayene Kuralları, gibi.

İşgücü Bakanlığı tarafından tutulan bir mesleki tehlikelere maruz kalma veri tabanı, yüksek risk taşıyan işyerlerindeki gürültü ve kimyasal madde düzeylerine dair ulus çapında bilgi sağlar. Bu bilgiler bakanlığa; yüksek gürültü düzeyi ve kimyasal tehlikeye sahip işyerlerini saptamak, kontrol etmek, ve ucuz maliyetli çözümler bulmak için yardım eder. 2000 den fazla işyeri kendi içinde kontrolü gerçekleştirmektedir. 1600'den fazla işyerinde çalışan işçiler her yıl 75000'den fazla yasal tıbbi muayeneden geçmektedir. Yıllar içinde, bu bütünlüştürülmüş ve odaklı kontrol sistemi sayesinde, işyerindeki kötü koşullar yüzünden hastalanan işçi sayısında ve tehlikeye maruz kalma seviyelerinde belirgin azalmalar sağlanmıştır.

Bir başka kilit strateji ise, sağlığa zararlı, kimyasal maddelere dikkat çekmek için hem fabrika işçilerini hem de o malı kullanacak müşterileri uyuracak etiket ve uyarı sistemleri – Madde Güvenlik Veri Etiket- geliştirmektir. Böylece zaman içinde, Bakanlığın hem çalışanlar hem de müşterileri korumak için harcadığı ciddi çabalar çok olumlu sonuçlar vermiştir.

## Kilit Personelin Eğitimi ve Sektör Gelişimi

İşyerlerinde, her düzeyde; müdür, amir ve işçilerin güvenlik ve sağlık konularında eğitimine çok önem verilmektedir. Yüksek kaza riski taşıyan sektörlerde, güvenlik eğitimleri zorunludur. Örneğin, özel iş güvenliği ve sağlığı kurslarına katılmamış işçiler gemi inşa sektöründe çalışamazlar. İnşaat sektöründe çalışacak olan yabancı işçiler mutlaka İnşaat Güvenlik Tanıtım Kurslarına katılmak zorundadır.

Mesleki Güvenlik ve Sağlık eğitimlerinin yaygınlaşması için Bakanlık bu konuda profesyonel ve özel eğitim kuruluşlarının programlarını teşvik etmektedir. Özellikle güvenlik görevlileri, fabrika doktorları, sanayi odyometri teknisyenleri, kimyasal madde ve gürültü kontrol memurları bu eğitimleri almak zorundadır. Bu konuda internet ve Bakanlığın web sayfaları da yeni bir uyarı ve eğitim sistemi olarak yaygın şekilde kullanılmaktadır. Yurtdışında eğitim

çalışmaları, araştırma işbirlikleri, her beceriyle ilgili eğitimler, bu konuda çalışanların profesyonel becerilerini dünya standartlarında tutmakta ve sürekli geliştirmektedir.

## Tanıtım ve Teşvik Programları

Tanıtım programları ve vergi indirimleri, kanunda belirtilenden daha sıkı standart düzeylerine ulaşmak için, işverenleri motive etmeye yardımcı olmaktadır. Yıllar boyunca, yüksek düzeyde işgüvenliği ve sağlığı standartlarına sahip olan firmalara verilen "Yılın Güvenlik Başarı Ödülü" Singapur'da genel iş güvenliği ve sağlığı profilini de yükseltmektedir. 1999 yılında verilmeye başlanan "Gürültü Kontrol Ödülü" nün başarısını takiben, 2004 yılında da özellikle kimyasal tehlikeleri ve ergonomik konuları irdeleyen ve sağlık risklerini en aza indirmek konusunda firmalara destek veren "İşyerlerinde en iyi sağlık uygulamaları ödülü" verilmeye başlandı. Verilen bu ödüller hem politik açıdan Bakanlığın desteğini gösterdiği, hem de firmalar arası prestiji sağladığı için çok değerlidir.

Ayrıca 1999 yılından bu yana, işyerlerini, gürültü veya kimyasal tehlikelerden koruma ekipmanlarıyla donatan firmalara vergi indirimlerinden yararlanmaktadır. Özellikle küçük ve orta boy işletmeler bu indirimler yoluyla, iş sağlığı ve güvenliği için yaptıkları harcamaları daha kolay karşılamaktadır.

Bakanlığın da teşvikiyle, firmalar toplantılar, yemekler yoluyla birbirleriyle hem bilgi paylaşımında bulunmakta hem de başarı öyküleriyle daha çok motive olmaktadır. Sonuçta işyerlerinde sağlık ve güvenlik önlemlerinin alınması karartırıcı bir unsur olarak kabul görmekte ve internet yoluyla bilgi alışverişi sağlanmaktadır. Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) web sitesindeki Singapur linki, iş sağlığı ve güvenliği alanında örnek vakalar hakkında bilgi sahibi olmak isteyenlere açıktır:

<http://www.whoocchealthccs.org/SGP/en/index.html>

## İleri Bakış-Yeni Düzenlemeler

Bu yılın sonunda uygulamaya konacak yeni yönetmelikler, iş güvenliği ve sağlığı konusunda firmaların kendi kendilerini kontrol etmelerini daha güçlendirecektir. Bu kanunla sadece fabrikalar değil, diğer işyerleri de sorumluluk altına girecekler ve kendi iş güvenliği şartlarını yaptıkları işe göre iyileştirmeye çalışacaklardır. Yeni kanun detaylı olarak kimin hangi konuda sorumlu olduğunu, görevlerini yerine getirmeyenlerin ciddi cezalar almasını, çalışanların ve müdürlerin, üretkenlerin veya satıcıların aynı zamanda korunmasını öngörmektedir. Artan cezalar sadece güvensiz koşulları değil, sağlıksız ve güvensiz işyeri sahiplerini ve idarecilerini de kapsamaktadır. Sonuçta güvenlik görevlilerinin yetkileri, güvensizlik nedeniyle işyerini kapatmak veya işi durdurma yönünde artacaktır. Konuya verilen önemin bir diğer işareti de Singapur'da kurulan "İşyeri Güvenlik ve Sağlık Konseyi" dir.

Ayrıca kurulacak bir "Uluslararası Danışma Kurulu" da güçlü ve zayıf noktaların ortaya çıkarılmasına, uygulama, standart belirleme ve uluslar arası karşılaştırmalarda yardımcı olacaktır. Sonuçta, sistem ve kanunlar sürekli gelişecek ve daha iyi koşullar sağlanacaktır.



# Bilgisayar Birimlerinde Kadının Yeri

Pınar YANARDAĞ

**B**ilişim dünyası kendisiyle yarışan bir ivmede gelişmekte ve gündün güne değişmekte. Bilgi çağının bu denli hızlı ilerlemesiyle, bilişim dünyasında yer alan kadın bilgisayarlıların rolü daha da önemli olmaya başladı. Günden güne etrafımızda bilgisayarla ilgilenen daha çok kadın görmeye başlasak da; aslında bu durum kadınların bilgisayarlarla profesyonel olarak daha fazla ilgilenmeye başladıkları anlamına gelmiyor. Zira istatistikler bu durumun tam tersini işaret ediyor; bilgisayar bilimlerinde öğrenim görmeye ya da akademik kariyer yapmaya çalışan kadınların sayısı geçtiğimiz on yıllara göre ciddi bir düşüş göstermekte. Amerika'da 1980 yılında Association for Computing Machinery komitesi tarafından bilişim teknolojileriyle ilgili konularda çalışmalar yapmakta olan kadınlar tespit edildi. Bu tarihten 1990'lara doğru, bilişim telkonojisiyle ilgilenen kadınların oranı %35,2'ye inerken, bu oranın 2000'li yıllarda %28,4'e kadar gerilemesi de birşeylerin ters gittiğinin göstergesi. Aynı zamanda Computer Reserch Association tarafından yapılan bir istatistik araştırmasında bilgisayar bilimlerinde lisans öğrenimi gören kadınların yüzdesi 1980'lerin ortalarında %40 iken, günümüzde %20'nin altına düştü. Peki, kadınlar niçin bilişim dünyasından gittikçe uzaklaşıyor? Araştırmalar, kadınların önyargılar ve yanlış anlaşılmalardan yüzünden bilgisayar dünyasından uzaklaştığını gösteriyor...

## CİNSİYET TEORİSİ

Bilgisayar bilimlerinde neden daha az kadın olduğu konusunda yapılan yorumlar genelde kadınların sadece "Bilgisayara ilgi duymadıkları" fikrinden ibarettir. Bu fikrin bizi götürdüğü asıl nokta ise: Kadınların genetik olarak doğuştan bilgisayara ilgi duymayan bir yapıya sahip olduklarıdır. Cinsiyete bağlı zihinsel farklılıkların olup olmadığı bile halen tartışmalı olduğu halde, kadınların sırf genetik olarak bilgisayara ilgi duymadıklarını söylemenin bilimsel bir yanı olmadığı su götürmez. Keza, Henry Etzkowitz tarafından kaleme alınan "Athena Unbound – Bilimde ve Teknolojide Kadınların Gelişimi" isimli kitapta, çocuk yaştan üniversite, yüksek lisans ve akademik alanda kariyere kadar uzanan bir süreçte yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda; kadınların bilim ve teknoloji alanlarına atılmalarını ve başarılı olmalarını engelleyen cinsiyete bağlı; çevresel görünmez bariyerler ve yazısız kurallar olduğu anlatılıyor. Genetik sebepli farklılıklarla çevresel faktörler sonucu oluşan farklılıkları ayırd etmemiz gerekiyor. Peki, kadınların bilgisayar dünyasından uzak durmasının sebepleri nelerdir?

Kadınlara karşı yapılan önyargılar çok küçük yaşlardan beri temellendirilmektedir ve bilinçaltımıza yerleşen bu önyargılardan kurtulmak sanıldığından da zordur. Küçük yaşta çocuklar bile, hangi mesleklerin kadınlar hangi mesleklerin erkekler için olduğu konusunda bir öngörüye sahiptirler. Örneğin oldukça sık karşılaştığımız durumlar-

dan biri, eve alınan bilgisayarların kız çocuklarının değil de, erkek çocukların odasında durmasıdır. Yapılan araştırmalarda "teknofobi" olarak tanımlanan teknolojiyi kullanma korkusunun kadınlarda ve yaşlılarda gözlemlendiği ve teknolojiyi denemenin kadınlarda stres yaptığı tespit edilmiştir. Bu korkuların temelinde de yukarıda bahsettiğimiz cinsel kimliğin toplumsallaştırılması gerçeği yatmaktadır. Kadınların bilgisayar bilimlerinden uzak durmalarının diğer bir sebebi olarak da, bilgisayarlıların günlük ilişkileri olmayan, bütün gün evde oturup bilgisayarla ilgilenen insanların işiymiş gibi görülmesi gösterilmektedir. Kadınlar genelde erkeklerle göre daha sosyal ve insan ilişkileriyle ilgili oldukları için sosyal yönleri gelişmiş kadınların bilgisayarlara soğuk baktığı düşüncesi de daha önce bahsettiğimiz önyargılar zincirinin bir halkasıdır. Keza, tek başınıza kalıp, ciddi anlamda konsantrasyonunuzu toplamanızı gerektiren, örneğin roman ya da kitap yazma gibi işlerin asosyallik olarak algılanmayıp, bilgisayar bilimlerine böyle bir benzetme yapılması ne yaman çelişkidir? Kadınlar özellikle bilgisayar bilimlerinde niçin kendilerine olan güvenlerini yitirmektedirler? Sosyal dayatmalardan ve önyargılardan sıyrılıp, aslında kendilerinden hiç bir farkı olmayan meslektaşları kadar başarılı olabilecekleri gerçeğini niçin göz ardı etmektedirler? Örneğin, pilot bir sınıfta yapılan araştırmada; bilgisayar bilimlerine başlayan erkeklerin %53'ü kendini bu eğitime hazır görüyorken, kızların %0'ı bu görüşe varmıştır. Ancak yıl sonunda 7 kız öğrenciden 6'sı A ya da B ortalamasına sahip olarak ayrılmıştır. Tarafsız değerlendirmeler kadınların düşüncükleriyle bağdaşmıyor.



Murrey gençlik yıllarında

Kadınların bilgisayar bilimleri hakkında duydukları özgüven eksikliğinin nedenlerinden biri de bu alanda dişi rol modellerinin olmayışıdır. Bu önerme bilgisayar bilimleriyle uğraşan hiç kadın yok manasında değildir, ancak pek az kadın gerçek bir bilgisayar bilimcisi kadın ile tanışma fırsatı yakalar. Aynı zamanda bilgisayarla uğraşan kadınlar, kendilerini görünmez kılan bir alçakgönüllüğe sahiptir. Bilgisayar bilimlerinde çalışan kadınlara düşen en önemli görevlerden biri önlerindeki görünmezlik pelerini kaldırarak, genç kızlara bu alanda kendinden emin bir rol modeli örneği sunmaktır. Diğer baskı araçlarından

biri de medyadır. Erkekler ve kadınlar sürekli "Erkekler bilgisayar kullanır, kadınlar kullanamaz" temalı medya imajlarıyla beyin yıkamasına uğruyorlar. Bilgisayar reklamlarının çoğunda reklamdaki "esas" kişinin erkek olduğuna ve bu reklamlarda rol alan kadınların "yardıma muhtaç, bilgisayarı nasıl kullanacağını göstermesi için bir erkeğin yardımını bekleyen" kadın imajında olduğu dikkat edin.

Şimdiye kadar kadınların bilgisayar dünyasının dışına iten önyargılardan ve dayatmalardan bahsettik. Şüphesiz kadınların daha özgür ve daha eşit bir yaşama kavuşması, toplum olarak daha eşit ve medeni bir yapıya kavuşma-



mız, kadınları her alanda desteklememizden geçiyor. Bu nedenle kadınları bilgisayar dünyasıyla ilgilenmeye teşvik ederek, bilgiye birebir erişimlerini ve bu alanda özgüven sahibi olmalarını sağlamak için yapılması gereken bazı şeyler var. Öncelikle cinsiyetçi bir dil kullanımı ve cinsel ayrımcı şakalar bırakılmalıdır. Farkında olarak ya da olmadan yapılan "aptal sarışın" espiriler gibi espiriler, kadınların kendilerini aşağılanmış ve istenmedikleri bir ortamda bulunuyorlarmış hissi vermektedir. Çalışma grubuna ya da işyerine yeni katılan kadınlara arkadaşça davranmalı ve ilgi alanlarından bahsederek onun da "sizden biri" olduğu mesajını vermelisiniz. Aynı zamanda toplantılarınıza ya da seminerlerinize kadın konuşmacıları da davet etmeniz; diğer kadınlara yeni rol modellerle tanışma ve bilgisayarla ilgilenen tek kadın olmadıklarını görme fırsatı verecektir. Öte yandan bilgisayar bilimleriyle ilgilenen kadınlar tarafından kurulmuş sağlam temelli, yardımlaşma, bilgi paylaşımı ve iletişime dayanan topluluklar, kadınların dikte edilmiş önyargılardan kurtulduklarında neler yapabileceğine örnek teşkil ediyor. Çevrimiçi programlama kurslarından, kitap ve yazılım incelemelerine, çekirdek programlama derslerinden e-posta listelerine kadar geniş bir yelpazede çalışan bu topluluklardan belli bir alanda özelleşmiş olanlara örnek olarak LinuxChix, Gnome Women, Debian Women gibi kuruluşları verebiliriz. Peki, bilgisayar bilimleri alanında kendini geliştirmiş, ve yetenekleriyle dünya çapında ün kazanmış kadın programcıları var mı?

ABD Savunma Bakanlığı tarafından geliştirilen bir dile adını veren Ada Lovelace, 1980'li yıllarda yaşamış bir konestti. Programlamanın delikli kartlar üzerinde yapıldığı bir dönemde bilgisayar bilimlerine ilgi duyan bu genç kadın, henüz 17 yaşındayken yazdığı bilgisayar programı ile, dünyanın ilk bilgisayar programcısı olarak tarihe geçti. 37 yaşında hayata gözlerini yuman Lovelace'ın yaşasaydı daha nice başarılarına imza atacağı kesindi. Hayat felsefesini "Cesaret et, ve yap!" olarak tanımlayan, 1906 doğumlu Grace Murrey Hopper ise, 30'lu yaşlarda geliştirdiği programlardan ötürü donanma nişanı ile ödüllendirildi ve koramiral ünvanı aldı. 1945 yılında röle destekli ilkel bir bilgisayarda çalışan Murrey, makinenin çalışmasını engelleyen bir arıza buldu: röleye sıkışıp kalan bir güve kelebeği... Ve böylece Murrey, günümüzde bilgisayar programlarında bulunan tutarsızlık ya da hatalar için kullanılan "bug" (böcek) kavramını günümüze kazandı. 1952 yılında zamanının en popüler programlama dillerinden olan COBOL'u yarattı ve 1991 yılında ulusun en büyük teknoloji ve mühendislik şeref madalyası olan Ulusal Teknoloji Madalyası'nı alan ilk kadın oldu. Elbette tarihte bilgisayar bilimlerinde uluslararası başarı elde etmiş kadınlar bunlarla sınırlı değil. Özyinelemeli Fonksiyonlar Teorisi'ni (Recursive Function Theory) bulan ve bu teori ile ilgili şimdilerde bile en önemli bilgisayar kitaplarından kabul edilen bir kitap yazan Rosa Peter, yine ilk nesneye yönelik programlama dili olan Smalltalk'un yaratıcılarından Adale Goldberg bu kadınlardan sadece bir kaçı... Önemli olan kadınların önyargı duvarını yıktıktan ve kendilerine güvendikten sonra bilgisayar bilimlerinde başarılı olmamak için hiçbir nedenlerinin olmadığı. Bu yolda diğer kadınlarla ve erkeklerle düşün görev, bu alanda ilgili kadınları teşvik etmek ve yukarıda bahsettiğimiz davranışlardan kaçınmak. Çünkü kadınların özgürleşmek ve erkeklerle eşit haklarda kendilerini geliştirme imkanı yakalamaları için bilişim teknolojilerini dikkate almama gibi bir lüksleri yok.

## İKİ DAKİKA DÜŞÜN

> Sayfa 23'ün yanıtı

- edilmiştir. ma makinaları müşteriye kullanıma hazır şekilde teslim
- dan yapılmakta ve devreye alınmaktadır. Sabit kadir-
- devreye alınması, vinci üreticisi firma personeli tarafın-
- Kaldırma makinasının bir sistem içinde kurulumu ve
- yük koruma devreleri ile korunmaktadır.
- Kaldırma makinası ağır yükleri karşı tam yük akımına
- uygun termik manyetik W otomat sigorta veya elektro-
- maline karşı kontrolden geçirilmelidir.
- önce nakliyeden kaynaklanabilecek deformasyon iht-
- Kaldırma makinası işleme içinde devreye alınmadan
- olmalıdır.
- ortam; titreşim, nem, ve tozdan uzak, oda sıcaklığında
- kenlerden uzak tutulmalıdır. Uzun süreli depolamada
- nakliye gerekse depolama sırasında zarar verici et-
- Problemler bir kullanım için kaldırma makinaları, gerek
- şebekeler için kesilmelidir.
- gelişse, derhal sabit ana şaltardan sistemi besleyen
- Kaldırma makinasında istem dışı bir durum meydana
- gelir.
- Kaldırma makinasını yetkili operatörden başkası kullan-
- mamalı, kullanım ve güvenlik kurallarına dikkat edilme-
- dir.
- Kaldırma makinası hareket verilmeli-
- hareket ters yöne
- mamen durduktan
- reketti kısımlar ta-
- yapılmamalı, ha-
- ani hareketler
- yükünü çalışırken
- Kaldırma makinası
- malidir.
- askıda bırakılma-
- sistem uzun süre
- Yüklü pozisyonda
- lar uyandırılmadır.
- bulunan insan-
- reket sahasında
- melidir. Yük ha-
- yükle geçirme-
- insan üzerinden
- Yüklü kanca gereğinden fazla yükseğe kaldırılmamalı,
- madan köprü ve arabada hareketi yapılmamalıdır.
- kaldırma yapılmamalıdır. Yük tam olarak askıya alın-
- merkezlenerek ve terazilenerek kaldırılmayı, yatay
- Sistem dikey hareketler için tasarlanmıştır. Yük tam
- Halat kaması sabitleme yuvası kontrol edilmelidir.
- edilmelidir.
- günde nakliyeden dolayı deformasyon olasılığı kontrol
- Kancaanın yatayında 360° açıyla dönme ve kanca blo-
- fren sisteminin etkinliği kontrol edilmelidir.
- Kaldırma makinasının yukarı ve aşağı çalışmalarda
- mekanik bir arızaya sebep vermemelidir.
- kontrol edilmelidir. Sınırlanmış hareketlerin aktif çalışmaması,
- Sistemdeki sınırlanmış hareketlerin aktif olarak çalıştığı kon-
- olarak çalışacaktır.
- fazın yer değiştirilmelidir. Böylece sınırlanmış hareketi aktif
- edilmelidir. Eğer oğru değil ise besleme hattındaki iki
- (↑) hareket ok yönünün doğru olup olmadığı kontrol
- Kumanda buton panelinde ki kaldırma (↑) ve indirme
- olduğu kontrol edilmelidir.
- gerisinde çalışır. Faz sırasını ve her üç şebekede de-
- Kaldırma makinası 3 faz 380 Volt 50 Hz şebekede de-

Ne yapmalı?

# Kaçakların Bitmeyen Dramı(\*)

Erdoğan BOZBAY\*\*  
ebozbay@fisek.org.tr

“Kaçak” sözcüğünü her duyuşta içime yoğun bir hüznün çöker. Beş harften oluşan bu kelime bana, bir kanadıyla özgürlüğe, diğer kanadıyla da tutsaklığa kanat çırpan bir kuşu çağırıştırır. Yoksa tutsaklıkla özgürlük kardeş midir diye düşünmeden edemem. Neden kaçır insanlar, neden kaçır duruma düşerler? Acınası bir yaprak misali diyardan diyara savrulmak bazı insanların yazgısı mıdır? Kaçaklığı yaşamak için ille de yoksulluğun pençesine düşmek, çareyi başka ülkelerde aramak mı gerekir? İnsan, yurdunda, hatta yaşadığı ortamda bile kendisini, kaçak gibi hissetmez mi bazen? En yakınlarından hatta kendinden bile kaçtığı an’lar olmaz mı?

#

“Bir ihbarı değerlendiren emniyet güçleri, bir eve yaptıkları baskında .... adet kaçak....” Son günlerde medyada sıkça rastlar olduk bu türden haberlere. Belki de kanıksadık. Görünüm-

leri içler acısıdır. İnsanın yüreğini burkar. Mekânlar genellikle izbe evler, eski bir kamyon kasası ya da köhne bir deniz motorudur. Bir anda ekranımız kimi havasızlıktan ölmüş, kimi yarı baygın insanla dolar. Avurtlar çökmüş, gözlerin ferî kaçmış, saç sakal birbirine karışmıştır. Yüzler yorgun, bakışlar dalgındır. Yoksulluğunu kırmaya çalışan kaçaklardır bunlar. Haberlerde birer rakamdır sadece. Sayıları ne kadar kabarıkça haberin önemi o denli artar. Oysa onların da yeşertmeye çalıştıkları umutları, geride bıraktıkları yurtları, sevdaları, canlarından çok sevdikleri, sevenleri vardır. Haberi hazırlayanlar için onlar sıradan bir malzemedir. İnsan oldukları göz ardı edilen birer haber malzemesi. Üstündeki karanlık perdeyi biraz aralamak gerekir. Kim bilir ne öyküler vardır arka fonda, ne dramatik hayatlar yaşanmaktadır. Dramın başlangıcı, köyü, kenti ya da ülkeyi terk etme tohumunun düşüncüce toprağına düştüğü an’dır. Bitişini ise kimse bil(e)mez. Zordur verilen karar. Hüznülüdür. Ağızda buruk bir tattır. İnsanın içini alev topu gibi yakar. Çaresizliğin en son çaresidir kaçmak. En ufak umut kırıntısının, en küçük çıkış noktasının bulunamayışıdır. İnsanların mahalle, hatta sokak bile değiştirmeyi göze alamadığı bir ortamda, dili, dini, iklimi, kültürü, geleneği göreneği çok farklı toplumlarda yaşamak, her türlü zorluğu, ötelenmeyi, aşılanmayı göze almak kolay değildir. Kaldı ki kaderde, hedeflenen ülkeye ulaşamamak, geriye dönememek, cansız bedenle kurda, kuşa, balıklara yem olmak, vahşi bir uçurumun dibinde günlerce, hatta sonsuza değin yatmak da vardır.

#

Diyelim ki kesin kararınızı verdiniz, sizi kaçırarak sımarsa yüklüce paralar ödediniz. Varsayalım ki, o da dürüst çıktı, düşlediğiniz ülkenin sınırından içeriye kazasız belası girmenizi sağladı. Şansınız yaver gitti, polise yakalanmadan iyiliksever bir işverenle yollarınız kesişti. Size iş, yatacak yer verdi, seyrek de olsa geride bıraktıklarınızla bir şekilde haberleşmenizi dahi sağladı. Günler günleri, aylar ayları kovaladı. Kendinizi sevdirdiniz. Dürüstlüğünüzün, çalışkanlığınızın ödüllendirilme zamanı geldi Patronunuzun yardımıyla başvurunuzu yaptınız. Sınavdı, geçiş süreciydi, uyumdu derken kapı gibi oturma izni, yeşil kart, yada benzeri bir belgeye kavuştunuz. Köstebek misali işiğe hasret günler sona erdi. Mutluluğunuzu, çevredikilerin bile duyabileceği en gür sesinizle derinden bir ohh çekerek haykırdınız. İşiniz, ayrılığınız, eviniz, kısacası yaşam standardınız eskisiyle kıyaslanamayacak

(\*) Prof. Dr. Alpaslan Işık ile Prof. Dr. İlhan Tomanbay’ın, Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı’nda gerçekleştirdiği, “Küreselleşme Sergisinden Tablolar, Kaçakların Dramı” konulu söyleşiden esinlenerek...

\* Jeomorfoloğ

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Vakfı Gönüllüsü

kadar yükseldi. Ailenizi de yanınıza aldırmanın bir yolunu buldunuz. Parçalanmışlık sona erdi. Eşiniz kendine uygun bir iş buldu, çocuklar benzerlerinin devam ettiği okullara yazıldı. Zayıf bir olasılık ama varsayalım ki çok iyi okudular. Hiçbir kötü alışkanlığa yüz vermeden, kayıp kuşak kervanına katılmadan, başarı basamaklarını hızla tırmadılar. Kelimenin tam anlamıyla adam oldular. İyi mesleklerle, iyi paralara ulaştılar. Sonra...

#

Sonrası malum, çocuklarınızın evlilik çağları geldi kapıya dayandı. Al sana zorlu bir yol ayrımı daha. “Memleketten biriyle mi evlenmeli, yoksa oradan birisiyle mi?” Kadere bakın ki, bu konu da arzuladığınız gibi çözüldü. Çocuklarınız memleketten evlendi, çocuk çocuğa karıştı, mutluluğunuza mutluluk kattı. Ama...

Uzun ve zorlu uğraşlar sonrası ayak basacak kadar bir yer açtığınız ülkede kendinizi, hiçbir zaman huzurlu, o ülkenin gerçek

vatandaşı gibi hissedemediniz. “Oralı” olamadınız. Ezikliği, dışlanmışlığı, alınganlığı, ürkekliği en önemlisi eğretiliği bir türlü üzerinizden atamadınız. Hep geçici, hep gidici gibi yaşadınız. Köklenmeye niyet bile etmediniz, edemediniz. Karşılaştığınız her şeyi, hatta hiç önemsenmeyecek ayrıntıları bile hep ana yurdunuzdakilerle kıyasladınız. Ne havası sizin oralara benziyordu, ne güneşin parlaklığı, ne yaprakların yeşili, ne de gökyüzünün mavisi. Ekmeleki buram buram kokmuyordu sizin oradakiler gibi, sularında çam kokusundan eser yoktu. Zeytin, peynir, toprak, elinizi attığınız her şey bir başkaydı. Sevdikleriniz, türküleriniz, özellikle diliniz hep burununuzda, gözünüzde, kulağınızda, ruhunuzda tütüyordu. “Keşke daha az kazansaydım ağzımın tadı yerinde olsaydı, yurdunda başım dik dolaşsaydım, huzurum yerinde olsaydı” dediğiniz çok oldu. Her ziyaret sonrası, “acaba doğduğum toprakları, sevdiklerimi bir daha görebilecek miyim?” suşusu beyninizi acı-

masız kurtlar gibi kemirdi durdu. Yıllar içinde şekil değiştirmekle birlikte dramınız bitmedi, hatta giderek katmerlendi. İçinizdeki huzursuzluk yakanızı bırakmadı bir türlü. Yeni yaşantınızı memlekettillerinize ballandıra ballandıra anlattınız. Oysa, onlar sizi hayranlıkla dinlerken, siz çevrenizdekilere gıptaıyla bakıyordunuz. İşte bu gerçeği onlardan gizlemek için yüzünüze ve sesinize hep maske takma gereğini duyduunuz. Çünkü onlar, kendileri farkında olmasalar da, yoksulluklarına rağmen sizden çok daha huzurlu, çok daha mutluydular. Yerlerinde olmak için neler vermezdi. Gerçi ailenizin geleceğini fazlasıyla güvenceye almıştınız, çocuklarınızı çok iyi yerlerde okutmuştuunuz. Ama adını koyamadığınız bir şeylerin eksik kaldığının da farkındaydınız.

#

Gün geldi, özelemler, itilmişlikler, dışlanmışlıklar canınıza tak etti. Karmaşık düşünceler, bu kez “kaçak” geldiğiniz ülkeden kaçmanız için sizi kışkırtmaya başladı. Yoksa yıllar önce savrulan bumerang, topraklarına geri dönmek mi istiyordunuz? Bir ömür boyu içinize işleyen “ürkeklik ve eğretlilik” duygusu aynen çocuklarınıza da yansımıştı. Gerçi onlar yeni yurtlarında sizden daha mutlu görünüyorlardı. Ama babalarının çektiği onca sıkıntıya değdiğini, cümle aleme kanıtlamak için ata yurduna dönmeye can atıyorlardı sanki. Ya da siz öyle sanıyordunuz. Geri dönüşleri zayıf bir olasılık olmakla birlikte, eğer bu tahmininiz doğruysa, belki de dramınıza koyacağınız son noktaya adım adım yaklaşıyorsunuz. Yıllardır takmaktan sıkıldığınız sahte mutluluk maskesi yerini, içten içe bedeninizi sarmalayacak, masmavi bir huzur denizine bırakmaya hazırlanıyordu. Çok yakında bütün benliğiniz ılık bir bahar yağmuruyla yikanacak, ruhunuz arınacak, huzura kavuşacaktır. Çektiğiniz onca acılar, sıkıntılar, özelemler gözünüzün önünden bir hayal şeridi gibi geçip gidecek, akışını engelleyemediğiniz birkaç damla göz yaşıyla, küreselleşmeye meydan okuyacak, yaban ellerde yitirdiğiniz yıllara yorgun bir selam gönderecektiniz.

# Sosyal Güvenlik Sistemine Katkı Sorunu: Merkez ve Doğu Avrupa Ülkelerinden İzlenimler

(Araştırma Tanıtımı)

Şenay GÖKBAYRAK

senay.gokbayrak@fisek.org.tr

**M**erkez ve Orta Avrupa ülkeleri, 1990'lı yıllarda toplumsal yapıları üzerinde önemli etkilere yol açan ekonomik, sosyal ve politik dönüşüm sürecini yaşadılar. Bu dönüşüm, başta sosyal koruma sistemlerini kendini gösteren ciddi sosyal sonuçlara yol açtı. 1990 öncesinde işsizlik sorununu tanımayan söz konusu ülkeler, dönüşümün ilk yıllarında ciddi bir işsizlik sorunu ile karşılaştı. Hızlı bir şekilde artan işsizlik, beraberinde sosyal koruma sisteminin mali krizini, enformel sektörün büyümesini ve bunu önleyecek reform süreçlerini de getirdi. Sosyal koruma sistemlerindeki reformların temel hedefi, tıpkı ülkemizde gerçekleştirilmeye çalışılan dönüşüm sürecinde olduğu gibi, birinci ayak zorunlu kamu emeklilik sistemindeki parametrik değişiklikler ve çok ayaklı emeklilik sistemlerinin alt yapısının hazırlanmasıydı. Stanovnik'in, Polonya, Macaristan, Romanya ve Slovenya deneyimlerinden yola çıkarak, dört ülkede sosyal koruma sistemlerindeki reformları irdelediği çalışması, hazırlık sürecinde sosyal koruma sistemlerinin örgütlenmesi ve katkı toplama mekanizmalarının özelliği dikkate alınmaksızın gerçekleştirilen bu yapılanmanın reform sürecinin ilk aşamasında yarattığı ciddi sonuçları anlamak açısından önem taşımaktadır. Söz konusu deneyimler, ülkelerin özgün yapısını dikkate almaksızın Türkiye'de gerçekleştirilmek istenen düzenlemelerin nasıl bir darboğaza yol açtığını anlamamız açısından da anlamlıdır.

Geçiş dönemini yaşayan ülkelerin, sosyal koruma sistemlerinin finansal krize girmesindeki en önemli nedenler, hızla artan işsizlik ve enformelleşme sonucu, sistemin katkı tabanının ciddi ölçüde daralmasıdır. Nüfusun önemli bir kısmı, sosyal koruma sisteminin kapsamı dışında bulunmaktadır. Bunun temel göstergelerinden biri, prime esas kazanç düzeyinin düşmesidir. Prime esas kazanç düzeyinin düşüklüğü, düşük gelir düzeyine sahip bir ekonomi olmanın sonucu kadar, enformel ekonominin genişlemesinin de bir sonucudur. Prime esas kazanç düzeyindeki değişimler analiz konusu olan dört ülkede farklı ölçülerde de, olsa süreç içerisinde daralmıştır. Bu daralma, aynı zamanda, sosyal güvenlik katkılarında kaçınmak için, gerçek ücret düzeyinin hiç bildirilmemesi ya da eksik bildirilmesinin de bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Prim borçları da, sisteme katkı düzeyinin bir diğer göstergesidir. Macaristan'da yapılan yasal düzenlemeler sonucunda prim borçları 2000'li yılların başında azalmıştır ancak Romanya'da, prim borçları, toplam sosyal güvenlik gelirlerinin %50'sinden fazlasını temsil etmektedir.

Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde, sosyal güvenlik sistemine yapılan katkılarının azalmasıyla işgücünün kompozisyonunda yaşanan yapısal değişimlerin de etkisi bulunmaktadır. Toplam aktif sigortalılar içinde kendi hesabına çalışan statüsündekilerin payı artmaktadır. Söz konusu çalışan grubunun temel özelliği, minimum düzeyden sisteme katkı yapma alışkanlığının bulunmasıdır. Örneğin, Slovenya'da, kendi hesabına çalışanların %80 gibi bir oranı minimum düzeyden katkılarını ödemektedir. Bunun yanı sıra, emeklilik reformlarının ortak özelliği olan, emekli-

lik aylığı bağlama oranlarının düşürülmesi, sisteme yapılan katkılar ile karşılık arasındaki ilişkinin zayıflamasına yola açarak, sisteme katkı yapma yönünde bir isteksizliğe de yol açmaktadır. İşveren payına düşen katkılardan kaçınması ise, tüm ülkelerde, farklı düzeylerde de olsa, işçilerin sosyal koruma düzeyini olumsuz etkileyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemine yapılan katkılarda yaşanan sorunlar, ülkelerin, katkılarının toplanmasını ve kontrolünü etkinleştirmek için, yönetim ve örgütsel anlamda çeşitli değişikliklere gitmeleri sonucunu doğurmuştur. Bu değişimlerin ortak noktası, sosyal güvenlik katkılarını ile vergilerin toplanma ve yönetim yetkisinin, merkezi yönetim düzeyinde, tek bir kamu otoritesine- genel de vergi dairelerine- verilmesidir. Söz konusu değişimlerim etkisini analiz etmek için henüz erken olduğu görülmektedir. Ancak yapılan değişikliklerin, tek başına bir anlamı olmadığı da açıktır. Sosyal güvenlik sisteminin gelirlerini yükseltme ve sistemden yararlanan bireylerin sisteme katkı yapmasını sağlamanın en etkili yolu, formel sektör çerçevesinde katkı tabanının genişlemesini sağlayacak olan uzun erimli sürdürülebilir büyümeyi artırma ve enformel sektörün genişliğini daraltmadır. Bunun yanı sıra, katkılardan kaçınmayı engelleyecek nitelikte, yönetsel ve yasal önlemlere de gereksinim bulunmaktadır. Bu önlemlerin başında katkı-karşılık arasındaki ilişkiyi güçlendirmek, vergi arbitraj olasılığını ortadan kaldırmak ve etkin bir minimum katkı taban düzeyi belirlemek gelmektedir.

Yaşanan deneyimler önemli olmakla birlikte, yönetsel düzeydeki önlemlerin etkin bir şekilde işlerlik kazanması için unutulmaması gerekli ve söz konusu çalışmada analiz edilmeyen nokta, sosyal güvenlik sistemlerinin finansal açıdan krize girmesinde öncelikli etken olan kayıt dışı ile mücadele yöntemlerinin geliştirilmesidir. Türkiye'de de, son dönemde kamuoyunun temel ilgi noktası haline gelen sosyal güvenlikteki reform tartışmalarını da bu açıdan değerlendirmek anlamlı olacaktır. Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin de yaşadığı sosyal güvenlik sistemlerinin krizini aşmak için önerilen bir örnek reçeteler, başta kamu emeklilik sistemine yapılan katkılarını artırma, buna karşılık sistemden sigortalıların yararlarını azaltma şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak, yapılan düzenlemelerin tıpkı 1999 yılında Türkiye'de yaşandığı gibi, sorunu kaynağında çözmekten çok, kanayan yaraya yapılan nafiye bir pansuman olduğu görülmektedir. Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin krize girmesine yol açan bir çok neden bulunduğu herkes tarafından bilinmektedir. Bunların başında da, kayıt dışı istihdamın yaygınlığı gelmektedir. Dolayısıyla, soruna kalıcı bir çözüm bulmanın öncelikli yolu, kayıt dışı istihdam ile mücadele yöntemlerinin geliştirilerek, etkin bir şekilde uygulanmasından geçmektedir. Bu yöntemlerin etkinliği ise, söz konusu sektörü düzenleme isteğinin ne ölçüde samimi olduğuna bağlı olarak değişecektir.

Kaynak: Stanovnik, T. (2004), "Contribution Compliance in Central and Eastern European Countries: Some Relevant Issues", International Social Security Review, Vol:57(4), 51-65.

\* Dr. Arş. Gör. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi  
Fişek Enstitüsü, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü



# Stockholm'un Altın Duvarı

Can Umut ÇİNER\*

*“Düşmek etrafı görememektendir”  
Tevfik Fikret*

**S**tockholm...Gerçekten güzel, ışıltılı ve ferah bir kent. Kentle ilgili pek çok şey söylenebilir. Örneğin, barlarda sigara içilme yaşağı nedeniyle eksi bilmem kaç derece soğukta incecik üst başlarıyla, dışarlarda sigara içen gençler üzerine bile başlı başına bir yazı yazılabilir. Yine göçle ilgilenenler için, ülkemizden Konya'nın Kulu ilçesi oralara göç vermiştir ve yine Belçika-Emirdağ hattına benzer bir yapı oluşturulduğu söylenir<sup>1</sup>.

Bilindiği gibi, Medyadaki İsveç tartışmalarının ana eksenini Orhan Pamuk'un Nobel edebiyat ödülüydü. Tam da bunun üzerine süren tartışmalar devam ederken TRT'de Banu Avar'ın programı bir anda İsveç üzerine algıları değıştirdi. Nobel edebiyat ödülünün siyasal yönleri, İsveç'in azınlıklar politikası ve dahası soykırım tartışmaları hemen herkesin dikkatini çekti. İşte tüm bu gelişmeler; Pamuk'un Nobel edebiyat ödülünü aldığı Stockholm'deki City Hall'de yaptığı “Babamın Bavulu” başlıklı konuşma üzerine Korkut Boratav'ın “Otuz yıllık yalnızlık”<sup>4</sup> adlı eleştiri yazısı ve 2006 Şubat'ında bir haftalık Stockholm gezim yazınının temelinin oluşturdu.



Bu yazıda, temel olarak İsveç'in başkenti Stockholm'de “City Hall”<sup>2</sup>deki bir duvar ve onun yorumu üzerine kısaca değinilecektir. Bu duvar, City Hall'ün içindeki salonlardan Golden Hall (Altın Salon) içinde yer alıyor.

Medyada son bir aydaki İsveç üzerine çıkan haberler, tıpkı “küreselleşme sergisinden tablolar”<sup>3</sup>daki gibi, unutulmuş bir tablonun paylaşılması gerektiğini hatırlattı. Bu tablo meselesini/metaforunu küreselleşme ekseninde değil de, belki bir dünya algısı üzerinden de anlamak mümkün olabilirdi.

Boratav bu yazısında şöyle diyor:

“...Pamuk'un yazarlık dünyası, bir odaya kapanıp, masa başında geçen otuz yıllık bir yalnızlık olarak karşımıza çıkıyor. Öylesine insansız bir “yalnızlık “ ki, yazarımız “masasından kalkıp pencereye” gittiğinde “talihliyse ağaçlara ve bir manzaraya”; veya (yani pek o kadar “talihli” değilse), “sokakta oynayan çocuklara... bakabilir.”

Boratav'ın eleştirileri üzerinden düşündüğümüzde, insanın, kendini kapalı bir devrenin içine bıraktığında, dünyayı kendi etrafında dönen şey olarak algılamaya başlamasının kuvvetle muhtemel olduğu söylenebilir. Kapalı devre içinde olmak, sadece bir yazar, akademisyen için değil de, bir ülke için de pek tabii söz konusu olabilir.

\* Dr. Arş.Gör. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Fışek Enstitüsü, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

City Hall, kesinlikle Stockholm deyince akla gelen hemen ilk ve en güzel yapılardan biri. Yapımı 12 yıl süren ve 1923'de tamamlanan; yılda ortalama 400 000 ziyaretçi çeken görkemli bir yapıt. Kulesi ile, her yıl Aralık ayında Nobel ödüllerinin verildiği Mavi Salonu, Kent meclisinin toplandığı Salon ve Prens'in Galerisi ile oldukça zengin bir içeriğe sahip İsveç'in "ulusal romantizmi"nin en önde gelen örneği olduğu belirtilir<sup>5</sup>. City Hall'de ayrıca bir Altın Salon vardır. Altın mozaiklerinden oluşturulmuş bu salonda sanatçı, Einar Forseth'in, Bizans örneklerinden esinlenerek, 18 milyon altın parçasından yaptığı iyi işlenmiş bir duvar bulunmaktadır. Bu duvarda, sanatçı bir tablo resmetmiştir.

City Hall'ü rehber eşliğinde gezerken gördüğüm söz konusu duvardaki figürler oldukça dikkat çekiciydi. Duvarda, kısaca, ortada tahtında oturan Kraliçe Mälaren'in doğu ve batısında tarihteki önemli olaylar ve medeniyetlerin o günlerdeki durumu resmedilmiştir. Kraliçe'nin solunda (batısında) Özgürlük Anıtı ile sembolize edilen Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve diğer yanından peçeli kadın ve fesli bir adam figürleri ile bayrağımızı andıran bir bayrakla biz (Türkler) resmedilmişiz. Bir başka deyişle, duvarı tam karşınıza alacak şekilde baktığınızda, duvarın en sağında (doğusunda) şimdiki Türkiye Cumhuriyeti, en solunda (batısında) ise ABD bulunmaktadır. Bizi sembolize eden festen daha batıda muhtemelen Hindistan'ı simgeleyen bir "fil" figürü ve Uzak doğulu bir adam ve şapkası dikkati çekse de, tablonun en doğusunda olmamız bize önce ilginç sonra da aşına geldi.

Bina, Birinci Dünya Savaşı yılları zamanında yapıldığı için Kraliçe Mälaren, doğu ile batı arasında barışı simgeleyen bir figür olarak resmedilmiştir. Nitekim, bizi gezdiren rehberin de bize aktardığı kadarıyla, duvarın yorumu da bu şekildedir. İlk bakışta da anlamlı bir yorumdu ancak eksikti. Şöyle ki, daha sonra City Hall'ün Uluslararası Ziyaretçi Bilgi Birimi ile yazışmalarım sonucunda, duvarın bir ikinci yorumunun olduğu daha anlaşılmiştir. O da, mimara göre, Kraliçe Mälaren ile sembolize edilen Stockholm kuşattığı "dünya" ile, metropoliten bir kent olarak gelecekte dünyanın merkezi olacaktı. İşte tam da bu söylemden hareketle,



belki yorumumuzu daha da netleştirmek mümkündür<sup>6</sup>.

Dünyayı gezdiği iddia edilen sanatçının gözlüğünden aktarılan duvardaki bu dünya ve barış tablosunun bir ideolojisinin olduğu açıktır. Bu tabloda, ilk bakışta ilginç gelen doğuda ve batıda barışı sağlayacak olan Kraliçe'nin bu barışı herhalde tüm dünya ile değil, gördüğü (algıladığı) dünya ile kurmaya çalışacağıydı. Aşına olansa, resmedilme tarzındaki Batı Merkezçilikti. 21. yüzyılın en gelişmiş sosyal devlet modelinin sahibi İsveç'in bazı şeyleri görmemesi, bizim anladığımız "gör(e)meme" değil bir politika olması daha kabul edilebilir gelmektedir.

Akademik yazılarda, konferanslarda, dost sohbetlerinde veya medyada sıkça "...İyi de A'nın B konusunda herhangi bir politikası yok ki!..." türünden cümlelere rastlarız. Burada A, bir ülke, bir kurum ya da bir örgüt olabilir. Kısaca, biz A'yı bir aktör olarak tanımlayabiliriz. B ise, burada, politika alanını ya da bir sektörü

anlatmak için kullanılabilir. Somutlaşmak gerekirse, örneğin "İsveç'in göç politikası yoktur!" türünden bir argüman, ilk olarak kamu politikası disiplini çerçevesinden bakıldığında sorunludur. Herhangi bir politikanın olmamasının da sonuçta bir politika olduğu unutulmamalıdır. İkinci olarak, politikanın olmadığına bizim tarafımızdan bu şekilde ortaya konulması, bizim ya dersimizi iyi çalışmadığımızın ya da cehaletimizin bir göstergesi olarak okunabilir.

İşte, City Hall örneği, bu anlamda batı merkezci politikanın yansıması bakımından oldukça çarpıcı ve açıktır. Bütün mesele bunu görmek isteyip istenmemesindedir.

#### Dipnotlar

- 1 Ne yazık ki, bu konu ile ilgili bir yazı çıkaracak kadar ne bilgi toplayabildim ne de oradakilere konuşma fırsatı bulabildim
- 2 Bu yazıda, "City Hall'ü Türkçeleştirmeden kullanmak daha uygun geldi.
- 3 Küreselleşme sergisinden tablolar, Fişek Enstitüsü bünyesindeki bir ekip çalışmasının ürünüdür. Bu ürünün olgun meyvelerini yavaş yavaş topluyoruz. Daha ayrıntılı bilgi için bkz: << <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr> >>
- 4 K. Boratav, "Otuz yıllık yalnızlık", 17 Aralık 2006, << <http://www.sol.org.tr> >>, Erişim Tarihi: 28 Aralık 2006
- 5 The City Hall, << <http://www.stockholm.se/Extern/Templates/Page.aspx?id=118508> >>, Erişim Tarihi: 02.01.2007
- 6 Buradaki bilgileri, uzman Annie Hsieh'den aldım.



# Küreselleşme Sergisinden Tablolar

## Küreselleşme Sergisinden Tablolar

Geride bıraktığımız yüzyıl, insan hakları yüzyılı olarak anılıyor. Aynı zamanda emperyalizmin artık küreselleşme olarak anıldığı aşama da 20.yüzyıl. Küreselleşme, insan haklarının baş düşmanı. Çünkü o bireyi görme konusunda özürsü. Yalnızca sermayeyi görüyor ve kayırıyor. Böylece dünya, merkez (Kuzey) ve çevre (Güney) ülkeleri olmak üzere dengesini yitiriyor. Dolayısıyla bir küreden söz edemeyiz. Küreselleşme yerinde bir terim değil, olsa olsa ona yamuklaşma demek daha doğru.

İnsan özürsü bu sistem, paraya para, güce güç katma adına, toplum yaşantılarında derin yaralar açıyor. Bu yaralar ve sorunları birer tablo halinde işlemeye karar verdik. “**Küreselleşme Sergisinden Tablolar**” ve bununla ilgilenecek bir çalışma grubu kurma düşüncesi böyle ortaya çıktı.

Genç gönüllülerimiz, **Taner Akpınar, Umur Aşkın, Can Umut Çiner, Şenay Gökbayrak, Onur Sunal, Gülbıye Y.Yaşar**'ın oluşturdukları çalışma grubu ilk ürünlerini verdi. Vakfımızın web sayfasında daha önce “sosyal güvenlik” başlığı altında sunduğumuz yazılarımıza yenileri de eklendi ve 7 alt başlıktan oluşan “sosyal politika” bölümü ortaya çıktı. Alt başlıkları şöyle :

1. Sosyal Politika
2. Küreselleşme Sergisinden Tablolar
3. Sosyal Hekimlik
4. Sosyal Dışlanma
5. Nüfus ve Göç
6. Sosyal Güvenlik
7. Birey ve Toplum.

Yine bu çerçevede, Vakfımızın bir geleneği de yeniden canlandırıldı. 1992 yılında Çalışma Ortamı dergisi çerçevesinde “okur seminerleri” olarak başlayan sonra “düşünce atölyesi” adını verdiğimiz toplantılar yeniden başladı. Bu kez “Düşünce Ortamı” adıyla, biri Kasım'da diğeri de Ocak'ta iki toplantı düzenledik.



Kasım 2007'deki düşünce ortamımız “**Küreselleşme ve Kaçakların Dramı**” adını taşıyordu. Her zaman olduğu gibi, bu toplantı da herkesin katılımıyla gerçekleşti. İsteyenler söz aldı; düşüncelerini söyledi ya da soru yö-



neltilti. Toplantımızın, yine her zaman olduğu gibi, tartışmaları tetikleyen konukları da vardı : **Prof.Dr.Alpaslan Işıkli** ve **Prof.Dr.İlhan Tomanbay**. Tüm katkı verenler sağolsunlar; böylece, küreselleşmenin nasıl çifte standartlar uyguladığını, nasıl insanları yerinden yurdundan edip felaketlere sürüklediğini bir kez daha dinlemiş olduk. Çok yararlandık ve CD'lerimizle bu yararı isteyenlerle de paylaşmaya hazırız.

## Prof.Dr.Cahit Talas'ı Uğurladık

28 Ekim 2007'de yaşamını kaybeden **Prof.Dr.Cahit Talas**'ı çeşitli törenlerle uğurladık. Ülkemizde sosyal politika biliminin kurucularından ve Çalışma Ortamı Dergisi'nin Bilimsel Danışma Kurulu Üyesiydi. 1960 ve 1961 yıllarında iki kez Çalışma Bakanlığı yapmış; bir çok sosyal politika adımının harcını koymuştu.

1960 sonrası döneminin sosyal politika açılımları, 1970'de “sosyal gelişme, ekonomik gelişmenin önüne geçmiştir” denilerek engellenmişti. Bu engelleme, Prof. Dr.Cahit Talas'ı da etkilemekte gecikmedi. 12 Mart 1971 Askeri Darbesi'nde, gözaltına alındı ve 18 gün kendisine “çok hoyratça” davranıldı. 12 Eylül 1981 Askeri Darbesi'nde, üniversitelere reva görülen “çok hoyratça” davranışlara dayanamadı ve bunu protesto ederek emekliye ayrıldı.

1989 yılında kabul edebildiğimiz Avrupa Sosyal Şartı'na, henüz 1961 yılında, Roma'da, TC Çalışma Bakanı kimliğiyle imza koyarak, kabul niyetimizi belirtmişti. O zaman Avrupa Sosyal Şartı'nı imzalayan 16 Avrupa ülkesinden biriydik. Ama 28 yıl sonra kabul ettiğimizde ve “sözde” uygularken bile çekincelerle kuşa çevirmiştik.

Yetiştirdikleriyle ve başarılarıyla, değerli öğretmeni-mizi hep anımsayacağız.





## Resim ve El Emeği Sergileri

**20** Kasım'da **Dönsel Akalın**'ın kişisel resim sergisiyle tanıştık. Dönsel Akalın gönüllülerimizden olduğu için kendisini zaten öteden beri tanıyorduk. Ama bu kez başka bir yönüyle sanatçı ve duyarlı kimliği ile de aramıza katıldı. Fırçasına sağlık. Birbirinden güzel resimlerini, vakıf web sayfamızda, daha önce sergileriyle bizi buluşturanların hemen yanbaşımda bulabilirsiniz.



Yeni bir yılı karşılamak, yılbaşını kutlamak herkese bir heyecan, bir mutluluk verir. Yeni umutların canlandığı, insanların sevdiklerini sevindirmek istedikleri bir dönemdir, yılbaşı öncesi. Her zaman olduğu gibi, yılbaşı öncesi, bilim ve sanat ortamımızda, el ürünleri sergimiz, paylaşmayı bilenlerle dolu taştı. Bu sergi bizim için çok anlamlı. Çünkü, gönüllülerimizin ve Boztepe mahallesindeki genç kız annelerinin göz nurunu – el emeklerini taşıyor. Onların sevgileriyle, paylaşımcılıklarıyla zenginleşiyor. Bu güzellikleri bizlerle paylaştıkları için onlara teşekkür eder; daha nice yıllar, gönüllerince üretmelerini ve paylaşımlarını dileriz.

15 Ocak'ta, **Neşe Çakmaklı** ve **Nurgün Erdoğan**, "Karma Yağlıboya Resim Sergileri"ni, bilim ve sanat ortamımızda açtılar. Kendileriyle buluşmaktan, resimlerini ilgilenenlerle buluşturmaktan çok mutluyuz. Fırçalarına sağlık. Bu resimler de, sergi bitiminde web sayfamızdaki koleksiyonda yerlerini alacaklar.

# Nüfus Çalışmalarında Gözardı Edilen Yerel Unsurlar<sup>1\*</sup>

Özetleyen: **Taner AKPINAR\***

**B**ir ülkenin sosyal ve ekonomik alana dönük politikalarında temel belirleyici etmen nüfustur. Anılan politikaların sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi nüfus olgusuyla doğrudan ilintilidir. Bu noktada nüfusun yapısı, bileşimi, büyüklüğü hakkında güvenilir gerçek verilere sahip olmanın önemi ve zorunluluğu kendini belli etmektedir.

Peke (2005), bu noktadan hareketle yola çıktığı çalışmasında nüfus olgusu üzerine odaklanmakta ve özellikle bu alandaki yönetsel bazı sorunları ortaya koymaktadır. Peker'in çalışması özellikle İzmir özelinde yerle odaklanmakta ve nüfus alanında yapılan çalışmalarda benimsenen yöntemin, yerel unsurları gözden kaçırdığının altını çizmektedir.

Peke, yerle odaklanma gerekçesini şu şekilde ortaya koymaktadır: Küreselleşme sürecinde yaşanan dönüşümleri merkez ülke sosyal bilimcileri, kendileri açısından açıklama çabasıdadırlar. Oysa yerelde kendine özgü gelişme ve kıyırardanmalar gözlenmektedir. Ancak sosyal bilimler, yerelde gözlenen bu gelişmeleri açıklama noktasında başarısız olmuştur (s. 8).

Peke, öncelikle bilimsel ve objektif kriterlere uygun olmayan, siyasi birtakım kaygılarla bu alana yapılan müdahalelere işaret etmektedir. Buna göre, Türkiye'de son yirmibeş yılda nüfus alanındaki tanımların, sürekli değiştiğini ve merkezi yönetim tarafından içeriklerinin istenilen biçimde oluşturulduğunu ileri sürmektedir.

İkinci önemli sorun da, nüfus konusunda yapılan çalışmalarda önümüze hazır olarak sunulan yöntemlerin, sorgulanmadan alınıp kullanılmasıdır. Küresele odaklanıp yerel unsur ve özellikler gözden kaçırılmaktadır. Merkez ülkelerin kuram ve kavramlarının kullanılması yanıltıcı sonuçlar elde edilmesine yol açmaktadır. Örneğin, merkez ülkelerin ürettiği "model hayat tablosu" kullanılarak yapılan hesaplamalarda, Türkiye'de 1960'lı yıllarda -bebek ölümleri binde 150-170 olduğu halde-, 9+ yaş grubu nüfusun ölüm oranı gelişmiş ülkelerdeki ile aynı çıkmaktadır (s. 7).

Peke son zamanlarda Türkiye'de nüfus konusunda Türkiye'ye özgü yöntem ve teknikler geliştirme yönünde önemli çabalar harcadığını ve kendisinin de bu çabalara yerel düzeyde İzmir özelinde bir katkı yapmayı amaçladığını belirtmektedir (s. 8).

İzmir'in nüfus yapısındaki dönüşümleri nüfusa etki eden temel etmenler (doğurganlık, ölümlülük ve göç) bağlamında ana hatlarıyla özetleyerek, bunun ne ulusal düzeyde görülen gelişmelerle ne de merkezin çevre ülkeler için yaptığı tahminlerle uyumlu olduğunu belirtir. Yerel gelişmelerin yerel özelinde ortaya konulmaması, ulusal ve merkezin yereli yönlendirmesine yol açmaktadır (s. 11).

Peke, özellikle "model hayat tablosu" kullanılarak yapılan analizlerin, yanlış sonuçlar verdiğinin altını çizmektedir. Diğer bir sorun, da genel nüfus sayımı sonuçlarına dayandırılan nüfus tahminlerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Nüfus tahmini çalışmalarında kullanılan nüfusun, yaş ve cinsiyete göre dağılım verileri, genel nüfus sayımı sonuçlarından alınmaktadır. Ancak, nüfus sayımları üzerine yapılan geçerlik, güvenilirlik çalışmalarının nüfus sayımlarının bazı hataları olduğunu göstermektedir. Bu nedenle nüfus tahminlerinin yerel ölçekte yerel özellikler göz önüne alınarak yapılması hem söz konusu hataları en aza indirecek, hem de geleceğe ilişkin daha doğru tahminlerin yapılmasına zemin hazırlayacaktır (39-50).

Peke, İzmir özelinde yerle özgü geliştirdikleri modelle bu sorunların üstesinden gelecek daha sağlıklı sonuçlar elde ettiklerini belirtmektedir (s. 40). İzmir özelinde yerle özgü yapılan doğurganlık, ölümlülük, göç ve doğuştaki cinsiyet oranı göstergelerine ilişkin tahminlerle ülke genelinden ve gelişmiş batı ülkelerinden farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası'nın Türkiye gibi ülkeler için yaptıkları tahminlerle uyuşmamaktadır (s. 52-60).

## Kaynak

PEKER, Mümtaz, (2005), İzmir Nüfus Tahmini Üzerine Bir Deneme (2000-2030), İzmir, (Basılmamış Rapor).

## KATKILARINIZ İÇİN

### VAKIFLAR BANKASI

- |                |               |                   |
|----------------|---------------|-------------------|
| 1- OSTİM Şb.   | (YTL. Hesabı) | No: 201 48 18     |
| 2- Çankaya Şb. | (YTL. Hesabı) | No: 202 58 08     |
| 3- Çankaya Şb. | (USD Hesabı)  | No: 281-402 58 09 |
| 4- Çankaya Şb. | (Euro Hesabı) | No: 281-4032406   |

### PTT YOLU

- 5- Posta Çeki : 102965 (Fişek Enstitüsü)

### KREDİ KARTI

Kredi kartınızla katkıda bulunarak "çocuk dostları"mız arasına katılabilirsiniz.

Kredi kartı numaranızı, "CVC2 (kartınızın arkasındaki son üç rakam)" ve son kullanma tarihini bildirmeniz yeterli.

Lütfen katkılarınız sonrası adresinizi bize bildiriniz.

**Faks** : (0312) 425 28 01 ve

**e-posta** : cocukdostumuz@fisek.org.tr

<sup>1\*</sup> Bu yazı Mümtaz PEKER tarafından kaleme alınan "İzmir Nüfus Tahmini Üzerine Bir Deneme (2000-2030)" başlıklı çalışmanın kısa bir özeti.

\*\* Fişek Enstitüsü, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

## İKİ DAKİKA DÜŞÜN

## Tehlikeyi tanıyalım

## Kaldırılmış Bir Yükün Altından Desteklenmesi

Mustafa TAŞYÜREK\*

**Durum:** A ve B indirilmekte olan bir yükü alttan ve yandan destekliyorlar. Vinç operatörü de yükü işaretçinin verdiği sinyaller doğrultusunda indiriyor.

İşçilerin bu çalışma sırasında karşılaşılabileceği tehlikeyi tanımlayabilir misiniz ?



## Neler Olabilir ?

1. Yükü tutan işçilerin parmakları halat ile yük arasında sıkışabilir.
2. A, B ve C indirilmekte olan yükün yanında ve vinç köprüsünün tam altında duruyorlar. Bu nedenle halat kopacak olursa kaçamayıp yük altında ezilebilir.
3. İşaretleri veren A, vinç arkası dönük olarak çalışıyor. Bu nedenle vinç operatörü verilen işaretleri net bir şekilde anlamayıp bir takım tahminlerde bulunabilir. Yükü yere bir tek harekette indirecek olursa B ve C'nin parmakları sıkışabilir.
4. Kancada emniyet mekanizması yok ya da bozuk ; B ve C'nin ittikleri sırada halat gevşeyecek olursa her ikisi de yük altında kalabilir.
5. B ve C yere dağılmış olan aletlere takılabilir.
6. Vinç operatörü öne doğru çok fazla eğilecek olursa sürücü kabininden düşebilir.
7. Kaplama yapılmamış; yük etrafındaki halatta istenmeyen bir gerilme meydana geldiğinde halattan kopacak parça işçinin elini parçalayabilir.
8. Hiçbiri eldiven takmamış; halattan kopacak bir parça ellerini yaralayabilir.
9. İşçilerin hiç biri baretlerinin kayışını bağlamamış. Düştikleri taktirde başlarından yaralanabilirler.

\* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı (A Sınıfı);  
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)  
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)  
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

> Yanıtı 15. sayfada



## ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Şeyda AKSEL

End. Müh. Müfit AKYOS

Prof. Dr. Okan ATAY

Prof. Dr. Yasemin GÜNAY BALCI

Jeom. Erdoğan BOZBAY

Prof. Dr. Ayşen BULUT

Ecz. Dr. Ayçe ÇELİKER

Prof. Dr. Murat DEMİRCİOĞLU

Prof. Dr. Necati DEDEOĞLU

Dr. Seyhan ERDOĞDU

Mak. Y. Müh. Aykut GÖKER

Prof. Dr. Bahar GÖKLER

Dr. Uğur GÖNÜL

Prof. Dr. Güler Okman FİŞEK

Prof. Dr. A. Gürhan FİŞEK

Prof. Dr. Hamit FİŞEK

Prof. Dr. Kurthan FİŞEK

Oya FİŞEK

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI

Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA

Prof. Dr. Muammer KAYAHAN

Prof. Dr. Zeki KILIÇARSLAN

İsmail Hakkı KURT

Prof. Dr. Ahmet MAKAL

Prof. Dr. Oğuz OYAN

Prof. Dr. Ferhunde ÖZBAY

Prof. Dr. Nevzat ÖZGÜVEN

Prof. Dr. Şerife Türcan ÖZŞUCA

Prof. Dr. Mümtaz PEKER

Prof. Dr. Sarper SÜZEK

Kim. Müh. Mustafa TAŞYÜREK

Dr. Engin TONGUÇ

Prof. Dr. İsmail TOPUZOĞLU

Mim. Y. Müh. Cihat UYSAL

Prof. Dr. İsmail ÜSTEL

Dr. Ecz. Leyla ÜSTEL

## İÇİNDEKİLER

- **ÇOCUK HABER**  
Yaralı Küçük Kalpler ..... 2  
*Der.: Yasemin ALPAN*
- **ÇOCUK HABER**  
Küreselleşme Sergisinden Bir Tablo: TAYLAND ..... 4  
*Onur SUNAL*
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**  
Asbest Yasağı ve Türkiye ..... 5  
*Seyhan ERDOĞDU*
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**  
Ah O Merdivenler ..... 8  
*Mustafa TAŞYÜREK*
- **YAŞAM**  
Modernizmin Diğer Yüzü ..... 11  
*Cihat UYSAL*
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**  
Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Programları ve  
Emek Denetimi: Singapur Deneyimi ..... 12  
*Ho Sweet Far, Ho Siong Hin, Tan Kia Tang*
- **BİLİŞİM**  
Bilgisayar Birimlerinde Kadının Yeri ..... 14  
*Pinar YANARDAĞ*
- **TOPLUM**  
Kaçakların Bitmeyen Dramı ..... 16  
*Erdoğan BOZBAY*
- **SOSYAL POLİTİKA**  
Sosyal Güvenlik Sistemine Katkı Sorunu: Merkez ve Doğu  
Avrupa Ülkelerinden İzlenimler (Araştırma Tanıtımı) ..... 17  
*Şenay GÖKBAYRAK*
- **YAŞAM**  
Stockholm'un Altın Duvarı ..... 18  
*Can Umut ÇİNER*
- **VAKIF HABERLERİ**  
Küreselleşme Sergisinden Tablolar ..... 20
- **VAKIF HABERLERİ**  
Resim ve El Emeği Sergileri ..... 21
- **NÜFUS**  
Nüfus Çalışmalarında Gözardı Edilen Yerel Unsurlar ..... 22  
*Özetleyen : Taner AKPINAR*
- **BULMACA**  
İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım  
Kaldırılmış Bir Yükün Altından Desteklenmesi ..... 23  
*Mustafa TAŞYÜREK*

# GENÇ KIZ EN

## Kadınlar Eliyle Topluma Sunulan Can Simidi

• **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem  
Merkezi Vakfı Adına

A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)

• **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**

A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)

• **Haberleşme Adresi:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4  
Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)

• Tel: (312) 419 78 11 • Faks: (312) 425 28 01 - 395 22 71

• **Web sayfası:** www.fisek.org.tr Çalışma Ortamı Dergisi'nde  
çıkan yazılar kaynak gösterilerek yayınlanabilir.

**Bu bir HAKEMLİ dergidir.**

• **Çocuk Dostu'muz** olanlara dergi ve kitaplarımız düzenli olarak  
gönderilmektedir. Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak  
görmek isteriz.

• Çalışma Ortamı Dergisi iki ayda bir yayınlanır.  
(Yerel Süreli Yayın)

• ISSN 1302-3519

• **Sayı:** 90, Ocak - Şubat 2007

• **Ücretsizdir**

• **Tasarım ve Baskı :** Yücel Ofset Matbaacılık  
Turizm San. Ltd. Şti. Kazım Karabekir Cad. Kültür Çarşısı 7/12  
06060 İskitler/ANKARA Tel: (312) 342 31 11 - 12

e-posta: yucelofsetank@superonline.com

**Basım Tarihi :** 20 Şubat 2007